

DEVLETİN AİLE YAŞAMINA MÜDAHALESİ

(MAZLUMDER - İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği
İstanbul Şubesi)

8 Ağustos 2019, Rapora Katkı Sunanlar:

Av. Ömer Faruk KARATAŞ, Av. Rumeysa KILIÇ,

Av. Mevlana İbrahim Asım BİLİR, Av. Kaya KARTAL,

Av. Yasin DIVRAK, Hüseyin SEVİM, Mehmet Yaşar SOYALAN,

Nuri YILMAZ, Resul UZAR

ÖNSÖZ

Aile toplumsal yapının en küçük birimidir.

Eski dönemlerde evrenin mükemmel bir düzene göre işlediği varsayılır, insanın ancak evren yasalarına uygun bir sosyal düzen içerisinde mutlu olacağı kabul edilirdi. Aile bu sosyal düzenin en küçük birimi ve yapı taşıydı ve niteliği de o düzene göre şekillenirdi. Merkezîyetçi ve otoriter toplumlarda ataerkil aile yapısına, din merkezli toplumlarda ise rollerin dini kabulere göre dağıtıldığı aile yapısına rastlanırdı.

Evrendeki mükemmel düzen fikri modernizm tarafından geçersiz kılınınca, insanoğlu bu düzeni keşfetmekten vazgeçip kendi toplum kurgularını oluşturmaya başladı ve bunları gerçek yapmaya girişti. Bu gelişme insan aklının ve iradesinin özgürleşmesi açısından olumluuydu. Ancak toplum mühendisliği fikrini de kaçınılmaz olarak beraberinde getirmekteydi. (Komünizm, Anarşizm, Liberalizm, Kemalizm vs gibi) Belli bir toplum kurgusunu esas alan devletler; “toplum bu değerleri kabul etmeye hazır mı, yeni model toplum değerleriyle örtüşüyor mu?” diye bakmadan dizayn faaliyetine giriştiler. Modern ulus devlet, aynı zamanda ideolojik bir devletti ve böyle davranmaya kendisine bir hak olarak gördü.

O dönemlerin kötü bir mirası olarak bugün devletler halâ dizayn edici bir tutum içerisinde-dirler. Belki rejim değiştirecek boyutta bir ideoloji dayatmıyorlar ama toplumsal düzenle-meler yaparken; hangi ihtiyaçtan doğduğunu, nasıl sonuçları olacağını, toplum örf ve gelenek-leriyle uyum sorunu yaşanıp yaşanmayacağını göz önünde bulundurmadan tepeden inen ka-rarlar alıyorlar. Kanun zoruyla toplumu kendi istedikleri gibi olmaya mecbur bırakıyorlar.

Türkiye açısından bu durumun örneklerinden biri aile yaşamına müdahale eden kanuni düzenlemelerdir.

Geçmiş aile düzeninde, dine ait olduğu düşünölen bazı yanlış kabuller yüzünden sorunlar yaşanmaktaydı. Aile içi şiddet, kız çocuğunun zorla ve erken yaşta evlendirilmesi, kadın üzerine uygulanan baskı din kanalıyla meşrulaştırılıyordu.

Bu sıkıntılara son vermek istendiğinde kültürün kendi içinden çözümler aramak ve tedbirler geliştirmek yerine, kolaya kaçılarak ve uyum sorunu göz ardı edilerek farklı kültürlere yönelindi. Bireyci toplum tasavvurunun öneri ve tedbirleri, tepeden inmece bir üslupla topluma dayatıldı. Ailenin, karı-kocanın, anne-babanın ve çocukların sahip olması gereken bir takım haklar ellerinden alındı. Onlardan esirgenen, yetkiler, imtiyazlar ya da zorlamalar devletlere devredildi. Eğitim öğretimden dinle kurulacak ilişki biçimlerine; evlenme yaş ve şekillerinden velayet ve nafaka ilişkilerine; aile fertlerinin birbirleriyle ilişkilerinden birbirlerine karşı hak ve yükümlölüklerine kadar sayısız alanda devlet ana ve tek kural koyucu haline geldi.

Bu rapor, devletin dizayn edici rolünün aile yaşamı üzerinde ne gibi mağduriyetlere yol açtığını incelemek maksadıyla kaleme alınmıştır. Bu çerçevede:

- 1- Tevhid-i Tedrisat uygulaması, zorunlu resmi eğitim ve zorunlu müfredat dayatması ile düşünce, inanç ve ifade özgürlüğüne aykırı olarak ailelerin çocuklarını yetiştirme haklarının ellerinden nasıl alındığı; bazı ailelerin çocuklarına nasıl ve hangi gerekçelerle el konulduğu / konulabileceği irdelenmiştir.
- 2- 6284 sayılı kadına karşı şiddeti önlemeye dönük hazırlandığı söylenen kanun ile gündeme gelen suiistimaller, beslenen ve güçlenen kadın - erkek karşıtlığı, beyana dayalı olarak verilen tedbir kararlarıyla evlilik birliğinin geri dönölmez şekilde nasıl sona erdirildiği ve ailelerin yıkıldığı analiz edilmiştir
- 3- Erken yaşlarda meşru bir evlilik ilişkisi yokken gerçekleşen cinsel birliktelikler sorunsuz kabul edilirken, karşılıklı rıza ile ve birbirlerini severek evlenen gençlerin, devlet tarafından belirlenen ve hiçbir objektif/biyolojik kıstasa uymayan evlilik yaşı dayatması ile ne tür mağduriyetlerle baş başa bırakıldıkları gösterilmeye çalışılmıştır.
- 4- Çok kısa süren hatta fiilen gerçekleşmeyen evlilikler sonrasında bile insanların süresiz nafaka uygulaması ile hapis cezası tehdidi altında nasıl bir ömür borçlandırılabilirlerince incelenmiştir.
- 5- Boşanma süreci ve sonrasında gündeme gelen velayet ilişkilerindeki çarpıklıklar ile icra müdürlüğü kanalıyla gerçekleşen ve polislerin de katıldığı teslimlerde çocukların ve anne-babaların ne tür psikolojik yıkımlara muhatap kılındığı; bu uygulamalarla çocukların, boşanan taraflarca birbirine sıkılan kurşunlar haline nasıl getirildiği gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Ele aldığı konuların her biri, felsefi zemininden başlayarak sosyolojik sonuçlarına kadar çok boyutlu tartışmayı fazlasıyla hak etmektedir ve tartışılıyor da! Ancak tartışan taraflar kendilerini güçlü bir felsefi zeminde görmekte, durdukları zeminin tartışmalı olduğunu göz önünde bulundurmamakta bu yüzden de tartışmalardan netice alınamamaktadır.

Bir insan hakları kurumu, taraf olmayı zorunlu kılan felsefi ve sosyolojik bir tartışmaya giremez. Misyonu ve ilkeleri gereği meseleye “ürettiği mağduriyetler” yönünden yaklaşmak zorundadır. Hararetli tartışmaların yaşandığı bir vasatta, sadece ürettiği mağduriyetler üzerinden meselelere yaklaşmak muhtemelen pek çok kişi tarafından yeterli bulunmayacaktır. Ancak ürettiği mağduriyetleri objektif bir gözle görmenin tartışmalara ve tartışan taraflara yapacağı katkı göz ardı edilemez. Bu çerçevede biz kurumsal ciddiyetin gereği olarak ilkelerimizin bize çizdiği sınırlardan ayrılmayacağız.

Raporumuz kanunların (ve doğal olarak devletin) aile yaşamına müdahalesinin yakıcı şekilde hissedildiği 5 başlıktan oluşmaktadır:

- Erken Yaşta Evlilik ve Cinsel İstismar
- Nafaka Düzenlemesi
- Çocukla Şahsi Münasebet ve İcra Hükümleri
- 6284 sayılı kanun ve bu kanundan kaynaklanan mağduriyet ve sorunlar
- Zorunlu Eğitim ve Okula Gönderilmeyen Çocuklara Yönelik El Koymayı da İçeren Tedbir Kararları

Bu alanlara ilişkin tespit ve değerlendirmelerimizi içeren DEVLETİN AİLE YAŞAMINA MÜDAHALESİ RAPORU’nu dikkatinize sunuyoruz.

Raporun hazırlanmasında emeği geçen arkadaşlarımız; Av. Ömer Faruk KARATAŞ, Av. Rumeysa KILIÇ, Av. Mevlana İbrahim Asım BİLİR çok uzun süre bu konular üzerinde çalıştılar, kanunları derlediler, mağdurlarla görüştüler ve raporu hazırladılar. Hazırlanan raporu; Av. Kaya KARTAL, Av. Yasin DIVRAK, Nuri YILMAZ, Hüseyin SEVİM, Mehmet Yaşar SOYALAN ve Resul UZAR’dan oluşan bir komisyon tekrar gözden geçirdi ve değerlendirmelerde bulunarak son haline getirdi.

Yoğun bir emek ve titiz bir çalışmayı başarıyla tamamlayan arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum. Raporda ele alınan son derece önemli toplumsal sorunlarımıza dikkat çekebilme ve çözüm önerilerimizin bu tip çalışmalara örneklik teşkil etmesini ümit ediyorum.

Ali ÖNER
MAZLUMDER İstanbul Şube Başkanı

GİRİŞ

Aile kurumu, kabile toplumlarından günümüz modern devletlerine kadar tüm toplumsal yapıların çekirdeğini oluşturmuş kimi zaman pragmatist kimi zaman ahlaki gerekçeler ile önemszenmiştir. Toplumların en vazgeçilmez kurumlarından biri olarak görülmüş; ne kadar korunursa, toplumun geleceğinin o kadar korunmuş olacağı, ne kadar sıhhatli hale gelirse toplumun geleceğinin o kadar sıhhatli hale geleceği düşünülmüştür. Bir toplumu çökertmenin en garantili yolu aileyi çökertmek, ifsat etmenin en etkili yolu aileyi ifsat etmek ve değerlerini değiştirmenin en kolay yolu ailenin dayandığı değerleri değiştirmek olarak görülmüştür. Bu yüzden de aile, insanlık tarihi boyunca hep özel bir ilgiye mazhar olmuştur.

Modern dönemlerde ise devletler, insanlık tarihinin hiçbir döneminde görülmediği kadar toplum yaşamına müdahil hale gelmiştir. Yaşamın neredeyse her anını kontrol altına almayı, düzenlemeyi amaçlamakta ve bu amaçları doğrultusunda en önemli araçlardan olan kanunları kullanmaktadırlar. Belli ihtiyaçların sonucu olduğu için kanunlarla yapılan düzenlemeler çoğu zaman yaşanan sorunları ortadan kaldırır. Ancak belirginleşmiş bir ihtiyaçtan doğmayan, toplumun kültürel kodlarına uymayan ve ideolojik saikler doğrultusunda yapılan kanuni düzenlemeler, çoğunlukla insanların yaşamında ortaya çıkan ciddi sorunların / hak ihlallerinin temel kaynağı haline gelmektedir.

Nitekim bu çalışmaya konu olan meseleler, tarafımızca; Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kanun yoluyla aile kurumunu dizayn etmeye çalıştığı, belirginleşmiş bir ihtiyaçtan doğmayan, toplumun kültürel kodlarına uymayan ve ideolojik saikler doğrultusunda yapılan kanuni düzenlemeler olarak görülmektedir. Tabii bir ön yargı ve peşin hüküm olmaması bakımından bu düzenlemelerin; (1) gerekli olup olmadıkları, (2) adalete uygun olup olmadıkları, (3) ne tür sonuçlarının bulunduğu objektif olarak değerlendirilecektir.

Ele alınacak konular şunlardır:

1. Türk Ceza Kanununda cinsel istismar suçu kapsamına dahil edilen erken yaşta evliliklere ilişkin düzenlemeler
2. Türk Medeni Kanunu ile İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan nafaka hükümleri
3. İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan çocuğun icrasına ilişkin hükümler
4. 6284 Sayılı Kanun'un genel incelemesi
5. Zorunlu Eğitim ve Okula Gönderilmeyen Çocuklara Eğitim Tedbirinin Uygulanması

1- ERKEN YAŞTA EVLİLİĞİN CİNSEL İSTİSMAR OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu başlık altında, Türk Ceza Kanunu'nun "Çocukların cinsel istismarı" başlıklı 103. maddesini, toplumun bazı kesimlerinde görülen, "cebre, şiddete ve yönlendirmeye dayanmayan erken yaşta evlilik" vakaları açısından değerlendirmeye alacağız.

Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

ÇOCUKLARIN CİNSEL İSTİSMARI

Madde 103- (1) *Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza, istismar durumunda on yıldan, sarkıntılık durumunda beş yıldan az olamaz. Sarkıntılık düzeyinde kalmış suçun failinin çocuk olması hâlinde soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun, velisinin veya vasisinin şikâyetine bağlıdır. Cinsel istismar deyiminden;*

a) *On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,*

b) *Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.*

(2) *Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza on sekiz yıldan az olamaz.*

(3) *Suçun;*

a) *Birden fazla kişi tarafından birlikte,*

b) *İnsanların toplu olarak bir arada yaşama zorunluluğunda bulunduğu ortamların sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,*

c) *Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş veya evlat edinen tarafından,*

d) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından,

e) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle, işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehditle ya da (b) bendindeki çocuklara karşı silah kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Cinsel istismar için başvurulmuş cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

(6) Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Kanunda belirtilen hususların bu konuya ilişkin bütün toplumsal gerçeklikleri karşılamadığı, pek çok fiili ve toplumsal kabul gören hususu göz ardı ettiği ortadadır.

Maddeyle ilgili değerlendirmek istediğimiz bazı önemli hususlar şöyledir:

1. Maddede düzenlenen suçun takibi şikâyete bağlı değildir. Herhangi bir ihbar ile veya Cumhuriyet Savcısının bir şekilde haber alması sonucu re'sen soruşturma başlatılır.
2. Cinsel ilişkide bulunan kişilerin evli olmaları, suçun sübutu açısından bir şeyi değiştirmeyecektir. Örneğin, 14 yaşında biriyle evlenip cinsel ilişkide bulunan bir kişi bu suçun faili olacaktır.
3. Suçun nitelikli halini düzenleyen ikinci fıkraya göre cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokularak gerçekleşmesi durumunda öngörülen ceza 16 yıldan aşağı olamayacaktır. “Bir çocuğun doğması” bu nitelikli halin varlığı için yeterli delil sayılmaktadır.
4. Suçun sabit olduğu durum ailelerin rızasıyla gerçekleşmişse, mağdurun anne ve babası “suça azmettiren” ve “suçun işlenişine yardım eden” olarak cezalandırılmaktadır.

Düzenlemenin yol açtığı durumun daha iyi anlaşılabilmesi için bir örnekleme yapacak olursak: 14 yaşındaki bir kızın, düğün yaparak 18 yaşında bir erkek ile evlendiğini düşünelim. Bu çift bir çocuk sahibi olduğunda, kız henüz 15 yaşını doldurmadığı için hastane doktoru kanuni yükümlülüğünü yerine getirip durumu polise bildirecek ve erkek hakkında dava açılacaktır. Tarafların rızası ve şikâyetçi olmaması durumu değiştirmeyecek ve erkek cinsel istis-

mar suçundan 16 yıl hapis cezası alacaktır. Bu çift yıllar boyu evli kalsa ve başka çocukları olsa dahi durum değişmeyecektir.

Bu düzenleme sebebiyle 10 bine yakın aile mağduriyet yaşamaktadır

Verilen örnekteki durum sebebiyle 10 bine yakın ailenin mağduriyet yaşadığı çeşitli platformlardan ve yayın organlarından dile getirilmektedir.

Kurumumuza yapılan bir başvuruda başvuru G. E., kendisi 15 yaşından küçük iken 17 yaşında olan eşi S. E. ile evlendiğini, eşinden hamile kalıp doğum için hastaneye gittiğini, doğumdan sonra hastane görevlilerinin ihbarı sonucunda kocası hakkında dava açıldığını, hiçbir şikayeti olmamasına rağmen kamu davasının yürütüldüğünü belirtmiş, Bakırköy 1. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi'nde yürütülen yargılama sonucunda kocası hakkında 4 Yıl 5 Ay 10 gün hapis cezası verildiğini belirtmiştir. Karar üzerine hem kendisi hem kocasının kararı temyize götürmelerine rağmen Yargıtay'ca kararın onanması nedeniyle kocasının halen cezaevinde olduğunu belirtmiştir.

Konunun vahametinin daha iyi anlaşılabilmesi için benzer mağduriyet hikâyelerinden bir kısmına çalışmamızda yer vermek istiyoruz.¹

ERKEN YAŞTA EVLİLİK MAĞDURLARINDAN EYLEM

(...) Erken yaşta evlendikleri gerekçesi ile kocaları cezaevine konan bir grup genç kadın, Metris Cezaevi önünde oturma eylemi yaptı. Kadınlar, “Ya eşlerimizi bıraksınlar ya da bizi de içeriye alsınlar” dedi.

15 yaşındayken evlenen Mahinur Bilmez, “Erken yaşta kendi rızamla severek evlilik yaptım. Eşime 7 yıl sonra, 7 yıl 7 ay hapis cezası verildi. Biz 3 Bin 800 aileyiz. Bu cezalar bizi korumak için verilse de evlatlarımızı korumuyor. 9 bin çocuk şu an babasız büyüyor. Bizim menfaatimizi düşünerek verilmiş bu cezalar kesinlikle bizim menfaatimize değildir. Ben anne oldum eşim baba oldu. Eşim baba oldu diye cezaevine atılıyorsa ben de anne oldum o zaman beni de cezaevine atsınlar. Biz eşimle bu suçu ortak bitirelim... Eşlerimizin tecavüzcülerle bir tutulmasını istemiyoruz.”

3 çocuk annesi Emine Erbaş ise “15 yaşında eşimle severek evlendim. Köy yerinde evlendik. O zamanlar bunun suç olduğunu bilmiyorduk. Suç olduğunu bilmeden erken yaşta evlendik. 10 sene sonra eşime 11 sene ceza verdiler. Ben 3 çocuğumla mağdur

¹ www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/761657/Erken_yasta_evlilik_magdurlarindan_eylem.html
(22 Kasım 2018, link aktif)

oldum. Ortada kaldım. Annemi babamı cezaevine attılar. İkizlerim eşim içeri girdiğinde yeni doğmuştu. Şimdi 1 yaşındalar. Kardeşlerim çocuklarım kayınlarım hepimiz ortada kaldık mağduruz. 6 çocuğa bakıyorum.”

Cinsel istismar düzenlemesi nedeniyle yaşanan mağduriyetler arasında, Emine Karakaya'nın hikâyesi yürek dağlamaktadır. Olaya ilişkin haber metni şöyledir:²

“EŞİ HAPSE GİRİNCE KAHRINDAN ÖLDÜ”

Ankara Altındağ'da Yenidoğan semtinde oturan Emine Özdemir ve Levent Karakaya, 2006'da birbirlerine âşık oldu. Emine o zaman 15, Levent ise 18 yaşındaydı. Kızın yaşı küçük olduğu için aile evlenmelerine izin vermedi. Gençler birlikte kaçtı. Emine'nin annesi Derya Özdemir, "Kızımı kaçırdılar" diye şikâyetçi oldu. Ancak aile büyüklerinin araya girmesiyle iş tatlıya bağlandı. Emine'nin annesi şikâyetini geri çekti. Genç çiftte düğün yapıldı. Evlendiler, mutlu bir yuva kurdular. Seda ve Fırat adında iki çocukları dünyaya geldi. Ancak, markette asgari ücretle çalışıp evini geçindiren Levent'in peşini kamu davası bir türlü bırakmadı. Geçen 20 Şubat'ta 8 yıl 4 ay hapis cezası kesinleşince tutuklanan Levent Karakaya, Ankara Yenikent Cezaevi'ne konuldu. 9 yıl sonra gelen bu şok mahkeme kararı yüzünden genç kadın iki çocuğuyla birlikte ortada kaldı.

Kira Borcu Eşya Sattırdı

Aylık 400 TL olan kirayı ödeyemedi. Üç kira birikti. Ev sahibi "çık" deyince, çaresiz evindeki eşyaları yok pahasına sattı. Emine Karakaya, daha sonra, iki çocuğuyla birlikte, pazarcılık yaparak geçinen babasının evine yerleşti. Genç kadın 8 Haziran günü eşini ziyaret için Yenikent Cezaevi'ne gitti. Üzülmesin diye ona dışarıda yaşadığı sıkıntıları söylemiyordu. Duygusal geçen ziyaretin ardından cezaevi kapısında fenalaşan genç kadın yere yığıldı. Emine, yapılan müdahalenin sonrasında eve gönderildi. Dinlenmeye çekildi. Ama kimseyle konuşmuyor, sürekli uyuyordu. Üzüntüden felç geçirdiği, sol tarafının tutmadığı anlaşıldı.

Hastanede Vedalaştılar

Ankara Numune Hastanesi'ne kaldırılıp tedaviye alınan Emine Karakaya 3 gün önce aniden fenalaştı. Yoğun bakıma kaldırılan kadının beyin ölümü gerçekleşti. Cezaevindeki Levent Karakaya'ya durumu akrabaları anlattı. Önceki gün tutuklu bulunduğu

² <https://www.sabah.com.tr/yasam/2015/06/30/esi-hapse-girince-kahrindan-oldu> (22 Kasım 2018, link aktif)

cezaevinden jandarmalar eşliğinde Ankara Numune Hastanesi'ne getirilen genç adam yıkıldı. Levent Karakaya, beyin ölümü gerçekleşen eşini 20 dakika ziyaret etti. Ardından yeniden cezaevine götürüldü. Babası Murtaza Özdemir ve annesi Derya Özdemir ise çaresiz, kızları Emine'nin başında beklemeye devam etti. Geride ise dul bir koca, iki küçük çocuk, yürekleri yanan akrabalar ve acı bir hikâye kaldı.”

Oluşan bu mağduriyetler ve toplumdan gelen talepler üzerine hükümet tarafından 2016 yılında Cinsel İstismar Tasarısı olarak bilinen ve yukarıdaki haberlerde bahsedilen mağduriyetleri geriye dönük olarak gidermeyi amaçlayan bir düzenleme meclise sunulmuş ancak muhalefetin tepkisi nedeniyle geri çekilmiştir. Düzenleme şöyledir:

Cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir neden olmaksızın 16/11/2016 tarihine kadar işlenen cinsel istismar suçundan, mağdurla failin evlenmesi durumunda, ceza açıklanmasının geri bırakılmasına, hüküm verilmiş ise cezanın infazının ertelenmesine karar verilir. Zamanaşımı süresi içinde evliliğin, failin kusuruyla sona ermesi halinde fail hakkındaki hüküm açıklanır veya cezanın infazına devam olunur. Bu fıkra uyarınca fail hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına veya cezanın infazının ertelenmesine karar verilmesi durumunda, suça azmettiren veya işlenişine yardım edenler hakkında kamu davasının düşmesine veya infazının ortadan kaldırılmasına karar verilir.

Söz konusu tasarıya gelen tepkiler üzerine dönemin Adalet Bakanı Bekir Bozdağ şunları ifade etmiştir:

“Türkiye'nin gerçeğinde bu yeni kanuna geçişte bir farkındalık kolay kolay oluşmadı. Yeni uygulamayı topluma tam anlatamadık. Bu arada erken yaşta evlilikler olmaya maalesef istemesek de devam etti. Şimdi aileler evlilikleri gerçekleştiriyorlar, düğünler, dernekler yapıyorlar. Evlilikler oluyor, doğum hadisesi olunca da doktorlar bunları savcılıklara bildiriyor. Gayri resmi olarak evlenmiş olanlar için koca hapse giriyor. Anne kucagında bebekle dışarıda kalıyor. Bunlar tecavüzcü değil, cinsel istismar suçunu işlemiş kişiler değil. Ancak kanunumuzun yeni düzenlemesinde rızayı kaldırdık. Yaşı küçükse tarafların geleneklerine göre böyle bir evlilik yapıp yapmadığına bakmıyor, doğrudan ceza veriyor. Bu uygulamadan kaynaklanan hem ortaya çıkmış hem yaş küçüklüğüyle evlendirilip mağdur edilmiş kadınlarımız var. Esasında anne babaların yaptığı büyük yanlışın cezasını hem kadın hem de erkek çekiyor. İçeride yaklaşık 3 bin civarında bu durumda vatandaşımız var. Geriye dönük bir kez uygulanacaktır, geleceğe dönük uygulanması söz konusu değildir. Bu sadece geriye dönük bir uygulamadır.”

Ancak ceza kanununda değişiklik öngören kanun tasarısındaki "erken evliliklere" ilişkin düzenlemeyi içeren madde, komisyon tarafından geri çekilmiştir.

Değerlendirme

Türkiye’de sınırlı sayıda da olsa; berdel, beşik kertmesi gibi evlilik türleri ile yaygın olmamakla birlikte başlık parası veya töre saiki ile kızların rızaları dışında evlendirildikleri bilinmektedir. Böyle örnekler ve bu örneklerden kaynaklanan mağduriyetler nedeniyle, rızası dışında evlendirilenlerin ve bilhassa kendi kararını verme yaşına gelmemiş gençlerin korunması gerektiği kuşkusuzdur.³

Bazı durumlarda reşit olmayan insanların geleceklerini belirleyen fiillerinde ortaya çıkan “rıza” faktörü, meşruiyet için tek başına yeterli olmayabilir. Zira bu kararların çocuksu zayıflıklardan, farklı psikolojik etkenlerden veya gizli bir çevre baskısından kaynaklanıyor olma ihtimalleri de vardır. Ancak kanuni düzenlemelerin olaya müdahale biçimi, giderilmesi beklenen mağduriyetlerin bir kısmını çözmüş gibi görünse de, yeni mağduriyetlere yol açılmıştır.

Kanuni düzenlemelerin olaya müdahale biçimi, giderilmesi beklenen mağduriyetlerin bir kısmını çözmüş gibi görünse de, yeni mağduriyetlere yol açmaktadır

Evlilikle ilgili bir kanuni düzenleme yapılırken göz önünde bulundurulması gereken belki de ilk konu bu olayı besleyen kültürel arka plan olmalıdır. Çünkü toplumun bazı kesimlerinin kültüründe bu mesele ayıp ya da yasak kategorisinde olmayıp; belki de din ile irtibatlandırılarak meşrulaştırılan bir fiildir. Hatta bazı örneklerde sadece kültürel meşruiyet değil, haklı gerekçeler bile devreye girebilmektedir. Kimi örneklerde bir yuva kurulmasını amaçlayan ve meşru usullerle de bunu gerçekleştiren masum bir uygulama, kimi örneklerde ise kendince haklı gerekçelere dayanan bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel meşruiyeti veya kendi şartlarında haklılığı bulunan bir uygulama kanun zoruyla engellenmemelidir. Gerekçelerin iyi irdelenip istisna hallerinin doğru bir şekilde tespit edilmesi, mağduriyet üreten kısmının üzerine önce kültürel yollarla gidilmesi gerekir. Yanlış olan uygulamalardaki kültürel meşruiyeti sona erdirecek açıklamalar topluma doğru araçlarla ve doğru bir şekilde anlatılmalıdır.

Bu meselede getirilen yaş sınırı mağduriyetlerin sebeplerinden birisidir. Bir genç için iradesini kullanma yaşı kanun ile tespit edilemez. Erken yaşlarda sorumluluk duygusu gelişen gençler olabildiği gibi, ilerlemiş yaşlara rağmen çocukluktan kurtulamamış insanlar da mev-

³ Bkz: <https://www.mynet.com/155-e-kendi-dugununu-ihbar-etti-110104357830>

cuttur. Ahlaki endişeler taşıyan kimselerin erken yaşta evliliği tercih etmelerindeki meşruiyet de göz önünde bulundurularak, gencin evlenmeye ehil olup olmadığına kanun değil, objektif kriterlerle hareket edecek bir mekanizma karar vermelidir. İnsanların meşru vasıtalarla aile kurma hakkı kanun yolu ile engellenmemelidir.

Evliliklerinin üzerinden yıllar geçmiş insanların çoluk çocuğa karıştıktan sonra adli kovuşturmayaya tabi tutulmaları, kocanın cinsel istismar gibi ağır bir suçtan ve “tecavüz suçlusu” olarak cezaevine atılması nereden bakılırsa bakılsın ciddi bir zulümdür. Bu yaklaşım sadece kocayı değil, kadını ve çocuğu da cezalandırmaktadır. Kadın evi tek başına geçindirme durumuyla karşılaşmakta, çocuk ise babasız büyümektedir. Bunun ne önleyici hukuk açısından ne de vicdani olarak kabul edilir bir tarafı vardır. Zayıf olan kadın, hayat mücadelesine tek başına devam etmeye itilerek istismara ve çeşitli sıkıntılara duçar olmakta, görünen ve görünmeyen birçok sorunun hedefi haline gelmektedir.

Kanundaki adaletsiz yaklaşım, birçok kez anneyi kaçak doğuma mecbur bırakarak bir mağduriyete daha yol açmaktadır. Hamile kalan ve hastaneye gittiğinde ihbar edileceğini bilen bir kadın, kocası hakkında dava açılmaması için sağlıksız ortamlarda doğum yapmaya mecbur kalmakta, hem kendi hayatını hem de bebeğin hayatını tehlikeye atmak zorunda bırakılmaktadır.

Suriye’deki iç savaştan kaçarak ülkemize sığınan göçmenler de aynı mevzuatın mağduru konumundadır. Suriye’de kanuni evlenme yaşı 15 olduğundan birçok sığınmacı ülkemiz kanunlarına göre cinsel istismar şüphelisi konumundadır ve Suriye’de evlenmiş olsalar dahi haklarında dava açılabilir. Atılı suç nedeniyle cezalandırılanlar olduğu gibi, farklı kararlar verilerek hukukta ikiliğe de neden olunmaktadır. Şöyle ki; Suriye’den gelip 13 yaşında Türkiye’de imam nikâhıyla evlendirilen kız çocuğu hamile kaldıktan sonra eşi hakkında nitelikli cinsel istismar suçundan dava açılmış ve mahkeme doğru bir yorumla; “kanunları bilmiyor” diyerek koca hakkında beraat kararı vermiştir.

Açıkladığımız ve beraberinde meydana gelen birçok mağduriyet nedeniyle 15 yaşın altında olup, rızası ile evlilik birliğini fiili olarak kuran tarafların durumuyla ilgili bir ceza ve infaz düzenlemesi yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Ek bir kanuni düzenlemeye ihtiyaç olmaksızın “kast unsuru” gözetilerek mağduriyetlerin önüne geçmek mümkündür

Kaldı ki, Türk Ceza Kanununun 103. maddesi çocukların cinsel istismarını düzenleyen bir maddedir. Ceza hukuku gereği bir suçun oluşabilmesi için kişinin o suçu işleme kastının var-

lığı olmazsa olmaz bir koşuldur. Erken yaşta evliliklerde ise kişi toplumsal kabul gereği “meş-ru bir evlilik” yaptığı inancıyla cinsel birliktelik yaşamaktadır. Suçun faili olarak görülen kişinin suç işleme kastı yoktur. Yapılan yargılamalarda mahkemeler bu hususu göz ardı etmekte, evrensel ceza hukukunun en temel prensiplerinden birini çiğnemektedir. Kanaatimizce ek bir kanuni düzenlemeye dahi ihtiyaç olmaksızın “kast unsuru” gözetilerek mağduriyetlerin önüne geçmek mümkündür.

2- TÜRK HUKUKUNDA NAFKA DÜZENLEMESİ

Nafaka Türk hukukunun aile yaşamına ilişkin düzenlemeleri arasında işlevi itibarı ile hem desteklenen hem de eleştirilen bir kurumdur. Desteklenmektedir çünkü nafakanın temel amacı ihtiyaç sahibi bir yakının ihtiyaçının giderilmesidir. Eleştirilmektedir çünkü kötü niyetli kişiler tarafından istismar edilebilmektedir.

Aslında Türkiye’de yaşayan insanların sosyolojisi genel olarak kadının evde ev işleri ve çocukların bakımı ile ilgilendiği erkeğin ise çalışıp evin maddi ihtiyaçları ile ilgilendiği bir iş bölümü esasına dayanmaktadır. Her ne kadar bu sosyolojik yapı büyük şehirlerde farklılaşsa da çoğunluk için vakıanın bu olduğunu belirtmek yanlış olmaz. Medeni Kanun’un tarihsel değişimi içerisinde bugünkü uygulamaya evirilen nafaka çeşitli gerekçeler ile gerçekteşen boşanma sonrası taraflardan birinin yoksulluğa düşmesini engellemek amacı ile aile hukukunda yerini almıştır. Zira kadın uzun yıllar evde ev işleri ve çocuk(lar) ile ilgilendiğinden boşanma sonrası iş hayatına katılımı ya da yeni bir aile kurması ciddi anlamda zorlaşmaktadır. Bununla beraber toplumun sorunlu bakışının bir ürünü olan *dul kadın* nitelemesi durumu daha da sıkıntılı bir hale sokmaktadır.’

Çalışmamızda özellikle boşanma sonucunda eşlerden daha az kusurlu olan lehine hükmedilecek olan süresiz yoksulluk nafakası irdelenecek, bu düzenlemeye yapılan eleştiriler ve söz konusu düzenlemenin adalete ve hakkaniyete uygun olup olmadığı değerlendirilecektir.

Türkiye 1995 yılında 4. Dünya Kadın Konferansı Pekin Eylem Platformu Bildirgesini (CEDAW) imzaladıktan sonra Medeni Kanun’da evlilikte karı kocanın rolü ve mali hak ve yükümlölükleri ile alakalı ciddi anlamda değişikliğe gitmiştir. Sonraki bütün kanuni düzenlemelerde başat rol oynayan CEDAW’ın da etkisiyle 743 sayılı Türk Kanunu Medeni’sinde yer alan evlilikte “mal ayrılığı rejimi” ve “ailenin reisi kocadır” hükmü, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile kaldırılmıştır. Bunun yanında eski kanunda 1 yıl olarak düzenlenmiş olan yoksulluk nafakası, yeni kanun ile süresiz hale getirilmifitir.

Konumuz kapsamında öncelikle yoksulluk nafakası düzenlemesinin Türk Medeni Kanunu ve diğer kanunlardaki yerini inceleyelim:

TÜRK MEDENİ KANUNU DÜZENLEMELERİ

Yoksulluk nafakası

Madde 175- *Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*

Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi

Madde 176- *Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir.*

Manevî tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez.

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır.

Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.

Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

III. Geçici önlemler

Madde 169- *Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır.*

İCRA İFLAS KANUNU DÜZENLEMELERİ

Nafakaya ilişkin kararlara uymayanların cezası:

Madde 344 – *Nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlunun, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra kararın gereği yerine getirilirse, borçlu tahliye edilir.*

Borçlunun, nafakanın kaldırılması veya azaltılması talebiyle dava açmış olması halinde, ileri sürdüğü sebepler göz önünde bulundurularak, tazyik hapsinin uygulanması bu davanın sonuna bırakılabilir.

6284 SAYILI KANUN DÜZENLEMELERİ

Hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları

MADDE 5 - (...)

(3) Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir.

(4) Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

Nafaka

MADDE 18 – (1) *Bu Kanun hükümlerine göre nafakaya karar verilmesi hâlinde, kararın bir örneği, resen nafaka alacaklısının veya borçlusunun yerleşim yeri icra müdürlüğüne gönderilir.*

(2) Nafaka ödemekle yükümlü kılınan kişinin Sosyal Güvenlik Kurumu ile bağlantısı olması durumunda, korunan kişinin başvurusu aranmaksızın nafaka, ilgilinin aylık, maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsil edilir. İcra müdürlüklerinin nafakanın tahsili işlemlerine ilişkin posta giderleri Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden karşılanır.

Yukarıda yer alan kanuni düzenlemeleri birkaç maddede özetleyecek olursak:

- 1- Yoksulluk nafakasında süre sınırı yoktur. Madde 176’da belirtilen özel durumlar dışında alacaklı taraf yaşamının sonuna dek borçludan nafaka isteyebilir.
- 2- Eşlerin boşanmada aynı derecede kusurlu olmaları durumunda da nafakaya hükmedilmektedir.
- 3- Ne kadar süre evli kalındığının bir önemi yoktur. Bir yılı dahi doldurmadan sona eren evlilikler açısından da bu hükümler geçerlidir.

- 4- Nafaka borcuna ilişkin kararın yerine getirilmemesi halinde(borçlunun ödeme gücüne bakılmaksızın) nafaka yükümlüsü hapsedilir. Bunun bir sınırı yoktur. Her şikâyetle yeni bir yargılama yapılarak yeniden ceza verilebilir.
- 5- Boşanma davası devam ederken tedbir nafakasına hükmedilebilmektedir.
- 6- 6284 sayılı kanun gereğince şikâyet üzerine (dava açılmaksızın) nafakaya hükmedilebilmektedir.

Söz konusu düzenlemenin pratik hayattaki karşılığının daha iyi anlaşılabilmesi için medyaya yansıyan bir örneği ele alalım. 24.07.2018 tarihinde Hürriyet gazetesinde yayınlanan bir köşe yazısında yoksulluk nafakası düzenlemesi nedeniyle mağduriyet yaşayan bir vatandaşın mektubu:⁴

2005'in ekim ayında yaptığım evlilik, aynı yılın aralık ayında son buldu. Bu 3 aylık süre zarfında, evlendiğim kişinin tedirginlikleri sebebiyle cinsel olarak da karı koca olmadık. Haliyle birliktelikten çocuğumuz yok. 2006'nın şubat ayında boşanma talebiyle mahkemeye başvurdum. Mahkeme tam 3 yıl sürdü. Ardından da 3 yıl boyunca boşanamama kararı verildi.

Biz yine ayrı kaldık. Aradan geçen 6 yılın sonunda, yani 2012 yılında nihayet boşanabildim.

Ancak esas sıkıntı yeni başlamıştı. Çünkü böyle bir evlilik için tam 6 yıl boyunca ödediğim tedbir nafakası yeterli olmamış, miktar artırılmak sureti ile şimdi de yoksulluk nafakası bağlanmıştı. Toplamda 12 yıldır nafaka ödemekteyim. Ve mevcut kanunlar gereği bu ödeme süresiz devam edecek. Bunun yanı sıra boşanma kararı verilirken aleyhimde hükmedilen 20 bin liralık tazminat da bugüne kadar ödeyemediğim için kanuni faizi ile birlikte 50 bin liraya yaklaştı. Boşanma davaları ile aleyhimde açılan sayısız nafaka artırım davaları sonucu ödemek zorunda bırakıldığım mahkeme, avukat ve kanuni faiz paralarının da haddi hesabı bulunmamakta.

Sonrasında rabbim bana yeni bir yuva ile birlikte bir de evlat bahşetti. Kızım yakında 3 yaşına girecek. Ancak yaşadığım boşanma süreci nedeniyle uğradığım ekonomik yıkım, henüz yakamı bırakmış değil. Hayatıma hiçbir katkısı olmamış bir kişiye ömür boyu ödeme yaparken, eşim ve çocuğum için olan her harcamamda hesap yapmak zorunda kalıyorum. Çünkü nafakayı ödeyememe riski ile karşı karşıya kaldığımız takdir-

⁴ <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/guzin-abla/suresiz-nafaka-teroru-40905901> (22 Kasım 2018, link aktif)

de sorgusuz sualsiz hapsediliyoruz. Böyle bir durum, benim meslekten de ihraç edilmem demektir. Benim, eşimin ve çocuğumun suçu nedir? Sadece 3 ay süren bir evlilik yaptım diye ailece zillet yaşamak zorunda mıyız? Ben bu şartlarda çocuğuma nasıl bir gelecek hazırlayabilirim?

Bu ülkede benim gibi on binlerce mağdur var. Asgari ücretle çalışan bir kişinin boşandığını düşünabiliyor musunuz? Bu kişi bu şartlarda nasıl yeni yuva kurabilir? Dipsiz bir kara delik gibi, daha benim elime geçmemiş rızıkma ipotek koyan bu sistemin bir an önce revize edilmesi gerek. Çünkü bu yüzden ikinci evlilikler de yıkılmayla karşı karşıya. Devlet, kadını korumaya aldığını zannederken aslında yeni kurulan aileye zarar vermekte. Süresiz nafaka nedeni ile boşanan kadınlar, nikâhsız yaşamaya teşvik ediliyor...

Görüldüğü üzere, sadece 3 ay süren bir evlilik sonrasında hükmedilen nafaka nedeniyle erkek 12 yıl boyunca nafaka ödemektedir ve kadının medeni ya da ekonomik durumunda bir değişme olmadığı müddetçe ömür boyunca bu nafakayı ödeyecektir.

Bununla birlikte nafaka alacaklısı eş her yıl nafaka artırımı talebinde bulunabilecek ve genellikle mahkeme tarafından ekonomik gerekçelerle nafaka artırılabilecektir.

Her ne kadar hukukumuzda nafakanın kaldırılması, azaltılması talebiyle dava açılabilse de bu tarz davaların çok uzun sürmesi ve ekonomik durumda çok esaslı bir değişiklik olmadığı müddetçe reddedilmesi mağduriyetleri gidermede bir çözüm olmamaktadır.

Değerlendirme

Nafaka, İslam kültüründe “mehir” olarak isimlendirilen ve evlilik sonrası kadının biçare, sahipsiz kalmasını engellemeyi hedefleyen uygulamanın modern şekli olarak düşünülebilir. Temelinde “anneliğin” bulunduğu fitri gerekçeler, sosyal hayatta kadının erkek kadar aktif ve etkin olmasını doğal olarak engellediği için, kadına karşı böylesi bir ayrıcalık düşünülmesi yerindedir.

Fakat yukarıda özetlendiği üzere şu an Türk hukukunda yer alan nafaka düzenlemesi kadın için ayrıcalıklı olma şartlarını yerine getirirken ölçüyü kaçırmış, erkek için mağduriyet üretecek bir hale gelmiştir. Bu haliyle nafaka düzenlemesi adaletli sonuçlar üretmekten uzaktır. Şöyle ki:

Boşanan veya sorun yaşayan çiftlerden bir tarafın aşırı ve hakkaniyetsiz bir edim altına sokulması, nafaka alacaklısının bu durumu suiistimali, başlamadan biten evliliklerin sonuçla-

rının uzun yıllara yayılması, aile yaşamını korumaktan öte yeni bir aile kurmayı engellemesi ve sair problemleri barındıran bu hukuki düzenlemelerin neden olduğu sorunları aşağıda maddeler halinde sayacağız:

- 1- Çocuklara bağlanan iştirak nafakasının bile bir süresi, bir sınırı olduğu halde, yoksulluk nafakası adı altında ödenen nafaka süresizdir. Bu ise hukuki ve fiili olarak biten bir evliliğin, mahkeme kararıyla ekonomik ve psikolojik olarak devam etmesine yol açmaktadır.
- 2- Kötü niyetli nafaka alacaklıları, nafakayı devam ettirebilmek için kayıt dışı çalışmakta veya nikâhsız evlilik hayatı yaşamakta; böyle suiistimaller nafaka ödeyen tarafın mağduriyetini artırmaktadır.
- 3- Nafaka borcunu ödeme sıkıntısı yaşayan taraf sınırsız kere tazyik hapsi ile cezalandırılmaktadır. Üstelik birçok durumda mahkemelerce kişinin nafakayı ödeme imkânının olup olmadığı hususu araştırılmadan, salt nafakanın ödenmemiş olması dikkate alınarak, ceza verilmektedir.
- 4- Nafakayı ödeyememe endişesi kişinin yeni bir hayat kurmasını engellemektedir. Bazen kişinin tüm yaşamı ipotek altına alınmakta; kişi, manevi hiçbir bağının, iletişiminin ve paylaşımının kalmadığı bir insan tarafından mağdur edilebilmektedir. Evlenmek için yol bulabilenler ise, sürekli eşinin ve çocuklarının mağduriyet yaşamaları ihtimaliyle hayatlarını sürdürmek zorunda kalmaktadır.
- 5- Nafaka sistemindeki çarpıklık, fiilen ve hukuken biten evliliklerin mali sonuçları itibarıyla devam etmesine yol açmaktadır. Nafaka nedeniyle taraflar asgari düzeyde de olsa bir ilişki içerisinde olmaya mecbur kalmaktadır. Bu da tarafların birbirinin hayatına müdahalesi sonucunu doğurmakta, hatta bazı durumlarda husumet ve nefret hali şiddetle sonuçlanmaktadır.

Sonuç olarak: süresiz nafaka düzenlemesi, hakkaniyet gözetilerek yeniden ele alınmalıdır. Nafakaya karar verilirken (1) evlilik süresi, (2) çocuk olup olmadığı, (3) nafaka alacaklısının işgücü, sağlığı, çalışabilir olup olmadığı (4) Ve en önemlisi de kişinin içinde yaşadığı sosyolojik koşullar göz önünde bulundurulmalı, bunlar iki tarafı da mağdur etmeyecek bir kritere bağlanmalıdır. Ayrıca tazyik hapsi kararları verilirken katı bir hukuksal yaklaşım sergilemek yerine nafaka yükümlüsünün ödeyememe gerekçelerinin iyi tahkik edilip kötü niyetle hareket edilip edilmediği hususu esnek ve daha insani bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

3- ÇOCUKLA ŞAHSİ MÜNASEBET VE İCRA HÜKÜMLERİ

Aile kurumunu bir toplum için vazgeçilmez kılan en önemli unsur, bu yapının meyvesi; çocuk olsa gerektir. Ahlaki kaygılar taşıyan bir toplum için bizzat ailenin kendisi bir değer ve bir zorunluluktur. Ama meseleye pragmatist bakanlar bile nesil / çocuk sebebiyle aileye bir değer atfetmek zorundadırlar. Zira bir toplumun geleceği neslin garantiye alınmasına bağlıdır. En gelişmiş silahlar veya tonlarca para, nesil çürüdükten sonra bir toplumu ayakta tutmaya yetmez.

Çocuk / nesil, bir toplum için uzun vadede en stratejik alandır dersek herhalde yanlış olmaz. Dolayısıyla çocukla ilgili politikalar ve kanuni düzenlemeler, hata yapıldığı takdirde maliyeti toplum için çok yüksek olan konulardır.

Meselenin önemine binaen bu başlık altında, boşanma davası sürecinde ve sonrasında ebeveynlerin çocukla şahsi münasebetini düzenleyen mevzuat hükümleri değerlendirilecektir.

Mevzuat bakımından inceleme

İcra ve İflas Kanunu'nda çocukla şahsi münasebetlerin düzenlenmesine dair ilam hükmünün yerine getirilmesi düzenlenmiştir.

Kanunun 25.maddesi şöyledir:

“Çocuk teslimine dair olan ilâm icra dairesine verilince icra müdürü 24'üncü maddede yazılı şekilde bir icra emri tebliği sureti ile borçluya yedi gün içinde çocuğun teslimini emreder. Borçlu bu emri tutmazsa çocuk nerede bulunursa bulunsun ilâm hükmü zorla icra olunur. Çocuk teslim edildikten sonra diğer taraf haklı bir sebep olmaksızın çocuğu tekrar alırsa ayrıca hükme hacet kalmadan zorla elinden alınıp öbür tarafa teslim olunur.”

Görüldüğü gibi kanun, çocuğun ebeveynlerin birinden alınıp ötekine teslimini genel olarak alacak-borç ilişkileri ve eşya teslimi gibi alanlarda yoğunlaşmış İcra Müdürlükleri üzerinden tasarlamış, bu da çocuk teslimlerinde ciddi tartışmalara, yürek yaralayıcı görüntülere ve çocuk psikolojisi açısından ciddi travmalara sebep olmuştur.

Kanunun 25/a maddesi ise aynı durumu pekiştirecek şekilde şöyle demektedir:

“Çocukla şahsi münasebetlerin düzenlenmesine dair ilâm hükmünün yerine getirilmesi talebi üzerine icra müdürü, küçüğün ilâm hükümleri dairesinde lehine hüküm verilen tarafla şahsi münasebette bulunmasına mâni olunmamasını; aksi halde ilâm hükmünün zorla yerine getirileceğini borçluya 24'üncü maddede yazılı şekilde bir icra emri

ile tebliğ eder. Bu emirde ilâm hükmüne aykırı hareketin 341 inci maddedeki cezayı müstelzim olduğu da yazılır. Borçlu bu emri tutmazsa ilâm hükmü zorla yerine getirilir. Borçlu alacaklının şikâyeti üzerine ayrıca 341 inci maddeye göre cezalandırılır.”

Bu hüküm ile kanun, teslim talebine uymayan tarafın İcra ve İflas Kanunu'nun 341. maddesi hükmüne göre cezalandırılmasını öngörmektedir. Madde okunduğunda göze çarpan ilk ifade, tarafların alacaklı ve borçlu olarak nitelendirilmesidir. Her ne kadar kanunun 25/b maddesi; “*çocukların teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilamların icrası, icra müdürü ile birlikte Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından görevlendirilen sosyal çalışmacı, pedagog, psikolog veya çocuk gelişimcisi gibi bir uzmanın, bunların bulunduğu yerlerde bir eğitimcinin hazır bulunması suretiyle yerine getirilir*” hükmünü içerse de, kanun maddelerine göre çocukla şahsi ilişki kuran taraf alacaklı olarak nitelendirilmekte, çocuk ise alacak konusu haline getirilmektedir.

Kanun, çocuğun ebeveynlerin birinden alınıp ötekine teslimini “alacak-borç” ilişkisi gibi değerlendirmekte, çocukla şahsi ilişki kuran tarafı alacaklı, çocuğu ise alacak olarak görmektedir. Kanunun lafzı eleştiriye açıkça hak etmektedir.

Kanun meseleyi daha baştan ıskalayarak basit bir alacak borç- seviyesine indirgemektedir. Ayrıca şahsi ilişki tesisinde çocuk da bir taraftır, bir ilişki tesisinde tarafların olduğu kadar çocuğun da hakkı olmalıdır. Bu sebeple kanunun dilini eleştirmek kaçınılmaz olmaktadır.

Öte yandan, kişisel ilişki tesisinden dolayı çocuğun zarar gördüğü veya görebileceği uzman kişi tarafından ortaya konulduğu an, icra işleminin durdurulması gerekir. Ebeveynlerin çocukla kişisel ilişki tesisinde icra aşamasına gelmiş olmaları, meseleyi yeterince sağlıklı ele alamayacaklarının da açık bir kanıtıdır. Bu durumda çocuğun üstün yararı gözetilirken uzman tarafından çocuğun düşünceleri ya da ihtiyaçları göz önüne alınmalı, sorunun tespiti ona göre yapılmalıdır. Bu anlamda diğer bir sorun da çocuğun velayetini elinde bulunduran kişinin çocuğu diğer ebeveyne karşı kışkırtması, diğer ebeveyni kötülemesi, sorunsuz gerçekleşecek şahsi münasebeti çeşitli yollarla engelleyerek diğer ebeveyni icra yoluna zorlaması, sayılan ve sayılmayan bütün kötü niyetine ve olumsuz tavırlarına karşın velayet hakkının devam ettirilmesidir.

Anayasa Mahkemesi kararları bakımından inceleme

Teslim borcunu yerine getirmeyen taraf İcra ve İflas Kanununun 341. madde hükmüne göre tazyik hapsi ile cezalandırılmaktadır. Bu konudaki düzenleme şöyledir:

“Çocuk teslimi hakkındaki ilâmın veya ara kararının gereğini yerine getirmeyen veya yerine getirilmesini engelleyen kişinin, lehine hüküm verilmiş kimsenin şikâyeti üzerine, altı aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra ilâmın veya ara kararının gereği yerine getirilirse, kişi tahliye edilir.”

Bu hüküm pratikte sorunlara yol açmakta ve hüküm kötüye kullanılmaktadır. Bursa 3. İcra Ceza Mahkemesi, İcra İflas Kanunu'nun 25/a maddesinin birinci ve ikinci fıkralarının son cümlelerinin ve 341. madde hükmünün Anayasa'ya aykırılığı gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi'ne iptal başvurusu yapmıştır. Yerel mahkeme iptal başvurusuna gerekçe olarak şöyle demektedir:

Çocuğu göstermeyen ebeveyn, hak sahibi diğer ebeveyn tarafından mahkemeye verildiğinde çocuğu göstermeye başlarsa, işlediği suçtan dolayı kendisine ceza verilememektedir. Bu da aynı suçun tekrar tekrar işlenmesine imkân vermekte, hak sahibi taraf mütemadiyen mağdur edilebilmektedir

“Bu hüküm Anayasanın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesine, 10. maddedeki eşitlik ilkesine, 36. maddesindeki etkili bir hak arama hürriyetine, 41. maddesindeki ailenin korunmasına ilişkin hükmünün özellikle devletin çocukları her türlü istismara karşı korunması gerektiğine ilişkin fıkrasına aykırıdır. Zira hükümle adeta, yapanın yanına kar bırakır şekilde (somut olayımızda olduğu gibi) çocuğu babaya göstermeyen takip borçlusu anne, şikâyet üzerine yapılan yargılama süresinde çocuğu babaya göstermekte (böylece) kendisine ceza verilememektedir. Bir başka ifade ile müşteki bu tür durumlarda mahkemeye müracaatla sanıkların cezalandırılmasını istemekte fakat bu bir yargılama sürecini getirmektedir. İşte bu süreçte çocuğu göstermek suretiyle yani şahsi münasebeti sağlamak suretiyle başlangıçtaki ihlal bu hükümle cezalandırılmaz hale gelmektedir. Aslında kanun koyucu sanki şahsi münasebet tesisinin ihlaline ilişkin hükmü ödeme şartının ihlaline ilişkin İİK 340 ve nafakaya ilişkin kararın ihlali ile ilgili 344. maddesi gibi parasal bir sonuçla ilgili görmüştür. Oysa çocukla şahsi münasebet tesisine ilişkin hükmün ihlali bilahare telafi edilmesi mümkün olmayan bir ihlal durumudur. Baba ile çocuk arasındaki ilişki boşanma sonrasında kanunumuz gereği şahsi münasebet tesisine ilişkin hükümlerle sağlanmaktadır. Bu ilişkinin varlığı ve korunmasında çocuğun şahsi ve sosyal gelişimi açısından üstün yararının olduğu kuşkusuzdur. Ancak iptalini istediğimiz bu hüküm genelde velayet kendisine verildiği için annelerin yetkilerini kötüye kullanabilmelerinin önünü açmakta hatta meşrulaştırmaktadır. Aslında temelde bu hüküm, kanun koyucunun aileden, kadın temelli bir ilişkiyi

anladığını göstermektedir. Bir tarafta anne yok ise orada aile mefhumuna kanun koyucu yabancıdır. Gerçekte ise, baba ile çocuk arasındaki ilişki de aile müessesesi içinde değerlendirilmesi gereken bir ilişkidir. Maalesef yaşadığımız dönem, kadın lehine adalet körlüklerinin geçerli ve meşru sayıldığı bir dönemdir. Aslında eşitlik ilkesi böylece zedelendiğinde çok nadiren de olsa çocuk baba velayetine verildiği durumlarda da annesi ile ilişkisi kurunun yanında yanan yaş gibi ihmal edilebilir görülmektedir.”

Anayasa Mahkemesi ise mevcut düzenlemeleri yeterli bularak başvuruyu aşağıdaki gerekçe ile reddetmiştir:

Anayasa Mahkemesi düzenlemeleri yeterli bulmuş, yaşanan sorunlara dair bir değerlendirme yapmamıştır

“Kanun'un 25/a maddesi, sahip oldukları ilâm hükmü gereğince çocukla şahsi münasebet kurmaya hakkı olan anne, baba veya üçüncü kişilerin, ilâm hükmünün yerine getirilmemesi hâlinde haklarını icra yolu ile elde etmelerine imkân tanıyan bir düzenlemedir. Bu düzenleme sayesinde çocuğun da Anayasa ile güvence altına alınan ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkı korunmakta ve somut olarak hayata geçirilmektedir. Ayrıca, alacaklının hakkını icra yoluyla alabileceğine ilişkin düzenlemeyle yetinilmemiş, maddenin son fıkrasında, çocukla kişisel ilişki kurulmasını engelleyen borçlunun, alacaklının şikâyeti üzerine Kanun'un 341. maddesine göre cezalandırılacağı belirtilerek, hakkın etkin bir şekilde korunması amaçlanmıştır. Bu yönüyle, kanun koyucunun takdir yetkisi içinde olan kuralların, hukuk devleti ilkesine, hak arama hürriyetine, ailenin korunması ve çocuk haklarına aykırı bir yönü yoktur. Öte yandan itiraz konusu kurallar, çocukla şahsi münasebetlerin düzenlenmesine dair ilam hükmüne uymayan ve bu konuda lehine hüküm verilmiş herkes için geçerli olup kuralların eşlerden birine ya da diğer kimselere ayrıcalık tanıyarak eşitsizlik yaratan bir yönü de bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kurallar Anayasa'nın 2. 10. 36. ve 41. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.”

Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi yaşanan sorunlara dair bir değerlendirme yapmadan, mevcut düzenlemeleri yeterli bulmuştur.

Pratikte yaşanan sorunlar

Çocuğun icrası hem taraflar hem de çocuk açısından, maddi, manevi yıpratıcı bir süreç olmaktadır. Velayet hakkı kendisinde olmayan ebeveynlerin birçok şikâyeti olmakta ve bu

sorunun çözümüne dair çeşitli kampanyalar yürütülmektedir.⁵ Bu kampanyalarda dile getirilen şikayetler şöyle özetlenebilir:

- Kişisel ilişki tesis edilen ebeveynler, diğer tarafın kötü niyetinden dolayı kişisel ilişkiyi kurmak için her defasında icra yoluna başvurarak icra masraflarını ödeme yükümlülüğüyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu masrafları karşılayacak ekonomik gücü olmayan ebeveynler çocuklarıyla kişisel ilişki kuramamaktadır.
- Kötü niyetli taraf adres değişikliği, tatile çıkma vb. yöntemlerle icra sürecini uzatmakta veya imkansız hale getirmektedir.
- Çocukla şahsi münasebetin engellenmesi nedeniyle yapılan şikâyet durumunda, yargı kararına kadar çocuğu görmek mümkün olmamakta, çocuk teslim edildiği an cezai sorumluluk kalktığı için bu davranış yaptırımsız kalmaktadır.
- Uzman dahi olsa çocuğun yabancı bir şahıs tarafından teslim alınması psikolojisini olumsuz yönde etkileyebilmekte ve dış dünyadaki yabancılara karşı çocuğu korumasız duruma getirmektedir.
- Kolluk görevlilerinin de dahil olduğu bir teslim edilme./ alma sürecinde çocuğun iradesini beyan etme olgunluğuna ulaşip ulaşmadığı dikkate alınmamakta, görevliler bu duruma uygun davranmamaktadır.
- İlgili kanun maddeleri kötüye kullanıma çok açıktır.

Yukarıda genel bir değerlendirme yapılmış olup çocukların icra yolu ile alınması sürecinde basına yansıyan sıkıntılara örnek verecek olursak:

- *“Kocaeli'nin Darıca ilçesinde oturan, ... G.B.'nin 11 yaşındaki oğlu, haftada 2 gün görme hakkı bulunan pilot babası tarafından, avukatı ve icra memurları aracılığıyla alınmak istenmesi üzerine evinin penceresine çıkıp, intihar girişiminde bulundu. Babası ile telefonda görüşen çocuk, gitmemek için direnince avukat ve icra memurları evden ayrıldı.”*⁶
- *“Zonguldak'ta yaşayan R.Y. (38), 7 yaşındaki kızları Z.Y.'nin boşandığı eşine teslim edilmek üzere icra memurları tarafından alınmasını cep telefonuyla görüntüledi. Pedagogun tutanağa 'Bu şekilde alınması uygun değildir' yazmasına rağmen icra memurunun gitmemek için ağlayan kızı kolundan tutarak polis aracına götürdüğü anların çocuğunun ve kendi psikolojisinde olumsuz etki bıraktığını ifade eden Yıldırım, "Ço-*

⁵ Örnek:<https://www.change.org/p/aile-ve-sosyal-politikalari-bakanli%C4%9Fi-icra-ile-%C3%A7ocuk-alma-zulm%C3%BCne-son-verilsin> (22 Kasım 2018, link aktif)

⁶ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/icra-yoluyla-babasina-goturulmek-istenen-11-yasindaki-cocuk-herkesi-soke-etti-41087089>

cuğumun sağlıklı bir şekilde alınmadığını, uzmanında bunu dediği halde kızımın psikolojisi düşünülmeyle bu şekilde alınmasının doğru olmadığını söyledim. Benim çocuğum bir eşya gibi alındı. Çocuklar eşya değil" dedi.⁷

- "1 yıl önce annesi ile babası boşanan Y.C.K'ye "Atipik Otizm" teşhisi konuldu. Mahkeme, baba ile her hafta 8 saat görüşmesine karar verdi ancak babası onu almaya geldiğinde ağlayarak annesinden ayrılmak istemedi. Y.C.K'nın annesine döndüğünde ise göz teması kurmadığı, uyku düzeninin bozulduğu belirtildi."⁸
- "İcra memurları bugün saat 11.30 sıralarında polis ve pedagog eşliğinde baba İ.Y.'nin Sevindik Mahallesi 2318 Sokak'taki evine giderek, A.T.Y.'yi almak istedi. Baba, kızını eve kilitleyip, dışarı çıktı. Babanın direnmesi üzerine, eve takviye polis ekipleri çağrıldı. Kapı, çilingir çağrılarak açıldı. Yarım saatlik uğraş sonunda evden çıkarılan A.T.Y., icra memurlarıyla birlikte minibüse bindi. Baba, kızını minibüsten indirmek istedi. A.Y.T. de "**Kapıyı açın, ben gitmek istemiyorum, beni zorla götürüyorsunuz. Baba, istemiyorum**" diyerek, uzun süre gözyaşı döktü. Polis ile baba arasında arbede yaşandı. Baba, polisler tarafından minibüsten uzaklaştırıldı. A.T.Y., minibüsle götürülerek annesine teslim edildi.
- Baba İ.Y., kızının annesini görmek istemediğini belirterek, "**Eşimin psikolojik sorunları var. Kızım annesine gitmek istemiyor. Zorla götürdüler. Sesimi Adalet Bakanlığı duysun.**" dedi."⁹

Değerlendirme

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 3. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun kanuni ve idari önlemleri alırlar.

⁷ <http://www.pusulagazetesi.com.tr/7-yasindaki-cocuk--zorla-annehazedildisine-goturuldu-103839-haberler.html>

⁸ <https://www.sabah.com.tr/yasam/2018/09/08/3-yasindaki-otizmli-cocuk-icra-yoluyla-annesinden-aglayarak-alindi>

⁹ <https://www.ensonhaber.com/16-yasindaki-kiz-icra-yoluyla-annesine-teslim-edildi.html>

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Anayasa'nın 41. maddesi ise şöyledir:

Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

Görüldüğü gibi uluslararası sözleşmelerle korunan çocuğun maddi ve manevi hakları Anayasa ile de güvence altına alınmış, çocuğun korunması şeklinde görünürlüğe kavuşmuştur. Dolayısıyla evrensel ilkeler ve anayasal hükümlerle çocuk hakları güvence altına alınmaktadır.

Örtülü olarak çocuğun bir “alacak/meta”, açık olarak ebeveynin ise “alacaklı/borçlu” şeklinde nitelendirildiği bir kanun, daha başta kullandığı dil ile çocuk haklarını ihlal eder bir niteliğe sahiptir. Kanunda aile ve toplum açısından çocuğun kıymetini takdir eden bir üslup bulunmamaktadır.

Mevcut kanunlar uygulamada¹⁰ çocukların psikolojisini ciddi anlamda etkileyen sorunlar çıkarmaktadır. Kişisel ilişki kurulması konusunda tarafların hakları ile çocuğun hakları arasında bir tercih yapılması gerektiğinde, çocuğun üstün yararı esas olmalı ve gözetilmelidir. Öncelikli korunacak hak çocuğun hakları olmalıdır.

Mevcut kanun ile çocuk haklarının öncelenmesi ve üstün yararın gözetilmesi oldukça güç görünmektedir. 21. yüzyılda çocuğun bir “alacak/meta”, ebeveynlerin “alacaklı/borçlu” olarak nitelendirilmesi ve kişisel ilişkinin İcra ve İflas Kanunu çerçevesinde tesis edilmesi, ne uluslararası sözleşmeler ne Anayasal hükümler ne de çocuk psikolojisi açısından uygundur. Çocu-

¹⁰ <https://www.haberler.com/ozel-icra-memurlari-tarafindan-zorla-babasindan-11183982-haberi/> (22 Kasım 2018, link aktif)

<http://www.iha.com.tr/haber-pes-dedirten-goruntu-cocuga-icra-geldi-memurlar-boyle-goturdu-735677/> (22 Kasım 2018, link aktif)

<https://www.ntv.com.tr/video/turkiye/11-yasindaki-cocugu-icra-memurlari-zorla-annesine-goturdu,hi0tY389Pken-iI1pKCmaw> (22 Kasım 2018, link aktif)

ğun ebeveynler ile görüşme hakkının korunması için Medeni Kanun çerçevesinde yeni bir düzenleme yapılması gerektiği ortadadır. Ayrıca kişisel ilişki tesis edilen tarafı icra dairelerine başvurmak zorunda bırakan suiistimallerin önüne geçmek için, kusurlu tarafa karşı velayetin yeniden değerlendirilmesini de içeren etkin bir denetim mekanizması oluşturulmalıdır.

4- 6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN İNCELEMESİ

6284 sayılı kanuna dayanak teşkil eden uluslararası sözleşmeler

1- Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)¹¹

CEDAW, 1979'daki BM Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Sözleşmede kadınlara karşı ayrımcılık; *“kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlamadır”* şeklinde tanımlanmıştır.

Taraf devletler, kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek üzere bir takım taahhütlerde bulunmuşlardır. Anayasa ve ilgili kanunlara bu ilke ve tanımların girmesi, aykırı davranışlara müeyyideler getirilmesi, kadınlara karşı ayırım oluşturabilecek cezai yaptırımların kaldırılması gibi düzenlemeler yapmak bu taahhütlerden bazılarıdır. (Tamamı için bkz. CEDAW m.2)

2015 yılı itibarıyla 189 devletin taraf olduğu sözleşmeye Türkiye 20 Aralık 1985'te taraf olmuştur.¹² CEDAW, BM İnsan Hakları temel metinlerinden biridir.

2- Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri

Yine Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen Bildiri 1993 yılında Genel Kurul tarafından kabul edilmiştir.

Bildiride kadına karşı şiddet; *“ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete da-*

¹¹ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women

¹² https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en (26 Eylül 2018, link aktif)

yanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” şeklinde tanımlanmıştır. (m.1)

Bildirinin ikinci maddesi, kadına karşı şiddete örnekler vermiştir ancak bu örnekler tahdidî değildir. Kadına şiddet örnekleri aile içinde meydana gelen dövme, kız çocuklarının cinsel istismarı, evlenirken verilen başlık parasıyla ilgili şiddet; toplum içinde meydana gelen tecavüz, istismar, kadın satışı; devlet tarafından işlenen ya da hoş görülen şiddet şeklindedir.

Bildiriye göre devletler kadına karşı şiddetin tasfiyesi konusunda örf, adet, gelenek ya da dini düşünceyi ileri süremez.

3- Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

Avrupa Konseyi üyesi devletler tarafından 2011 yılında İstanbul’da imzalanan sözleşmeyi ilk imzalayan devlet Türkiye olmuştur. Sözleşmeye 47 Avrupa Konseyi üyesi devlet, Ayrıca Avrupa Konseyi dışından Kanada, Japonya, Meksika, Amerika Birleşik Devletleri ve Papalık (“Kutsal Makam”¹³ olarak geçmektedir) ve Organizasyon olarak Avrupa Birliği taraftır.¹⁴

Sözleşmenin amacı kadınları her türlü şiddetten korumak, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak, şiddet mağduru kadınlara yardım ve koruma, kadınlara yönelik şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik etmek ve bu konularda ilgili kuruluşlara ve kolluk kuvvetlerine destek ve yardım sağlamaktır. (m.1/1)

Türkiye’de İlgili Mevzuat

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Türkiye, yukarıda bahsi geçen uluslararası sözleşme ve bildirimlerin yerel hukuka intibakı konusunda bir dizi mevzuat değişikliğine gitmiştir. 1998 yılında yürürlüğe giren ve hâlihazırda yürürlükte bulunan 6284 sayılı kanunun selefi de sayılabilecek olan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun bunun en önemli örneklerindedir.

Mezkûr kanun, 6284’ten farklı olarak aile kurumunu ön plana çıkarmakta, aile bireylerinin birbirlerine karşı kusurlu davranışlarının önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Yayımlandığı halinde eşler arasında kusurlu davranışlara karşı tedbirler öngören kanun 2007 yılında yapılan

¹³ İngilizce; Holy See

¹⁴ <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures> (26 Eylül 2018, link aktif)

bir değişikle aile bireylerinin kusurlu davranışlarına karşı da tedbirler öngörerek kapsamını genişletmiştir.

Kanun 2012 yılında yayımlanan 6284 Sayılı Kanun ile ilga edildiğinden ayrıntılı olarak incelemeyi gerekli görmüyoruz.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun¹⁵

Türkiye, 8.3.2012 tarihinde Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'u kabul etmiştir. Kanun 20.3.2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (RG Sayı:28239)

Kanunun genel gerekçesinde; “4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun güncel ihtiyaçları karşılamadığı görüldüğünden, kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarının korunması ve bunlara yönelik olan şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlerin esas ve usulünü belirlemek üzere 6284 sayılı kanun kabul edilmiştir” denmektedir.

Kanun'un amacı şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan (i) kadınların, (ii) çocukların, (iii) aile bireylerinin ve (iv) tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesidir. (6284 m.1/1)

Burada Kanunun, selefi 4320'den bir farkı ortaya çıkmaktadır. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun eşlerin, çocukların ve aile bireylerinin (ki aile bireyleri tanımı 2007 yılında yapılan bir değişiklik ile kanuna eklenmiştir [26.4.2007, 5636 Sayılı Kanun]) maruz kaldığı aile içi şiddeti önlemeyi amaçlamakta iken, 6284 aile bireylerinin dışında tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarının da korunmasını amaçlamaktadır. Ayrıca 6284'e göre şiddetin veya şiddet ihtimalinin sırf aile içinden gelmiş olması da gerekli değildir.

6284 Kanununun 1. maddesinde, uygulanışı ve hizmetlerin sunulması bakımından bir takım temel ilkeler zikredilmektedir. Bunlar:

- i. Anayasa ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler (özellikle *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi*) ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemelerin esas alınması,

¹⁵ Bu kanunun uygulaması kapsamında 18.01.2013 tarihinde 6284 Sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği” ve 05.01.2013 tarihinde “Kadın Konu-kevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik” çıkarılmıştır

- ii. Şiddet mağdurlarına¹⁶ verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi,
- iii. Şiddet mağduru ve şiddet uygulayan¹⁷ için alınan tedbir kararlarının insan onuruna yaraşır bir şekilde yerine getirilmesi,

Ayrıca Kanun, ayrımcılık yasağına bir istisna getirmiştir. 6284 kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz. (6284 m.1/2)

Kanuna göre “*Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış*” şiddettir. (6284 m.2/1-d)

*

a. Kanunun Öngördüğü Tedbirler

Kanun, öngördüğü amacın yerine getirilebilmesi için bir takım tedbirler içermektedir. Tedbir kararı, 6284 kapsamında şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında hâkim¹⁸, kolluk görevlileri ve mülki amirler¹⁹ tarafından istem üzerine veya resen verilebilir. (6284 m.2/1-ğ) Burada asıl olan Hâkim veya Mülki Amirin verdiği tedbir kararlarıdır; kolluk amiri yalnızca gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bazı tedbir kararlarını verebilir. Bu durumda dahi verilen karar kanunun öngördüğü sürede (tedbirin niteliğine göre) Mülki Amirin veya Hâkimin onayına sunulmak zorundadır.

Kanunda *koruyucu* ve *önleyici tedbirler* olmak üzere iki tür tedbir kararı vardır. Koruyucu tedbirler şiddet mağdurlarının yaşadığı ya da yaşaması muhtemel şiddetin bertaraf edilmesi için; önleyici tedbirler ise şiddet uygulayan kişinin uyguladığı ya da uygulama ihtimali olan şiddetin önlenmesi içindir.

¹⁶ ***Şiddet mağduru:*** Kanunun şiddet olarak tanımladığı tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler (6284 m.2/1-e)

¹⁷ ***Şiddet uygulayan:*** kanunun şiddet olarak tanımladığı tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişiler (6284 m.2/1-g)

¹⁸ ***Hâkim:*** Aile mahkemesi hâkimi (6284 m.2/1-c)

¹⁹ Mülki Amir, İllerde vali veya bu konuda yetkilendirilen vali yardımcısı, ilçelerde ise kaymakamdır.

Kanunda sayılan tedbirler tahdidi nitelikte değildir. Mülki amir ya da hâkim, kanundaki tedbir kararlarına benzer olmak kaydıyla uygun göreceği başkaca bir tedbire de karar verebilir.

Son olarak, mülki amir yalnızca koruyucu tedbir kararı verebilecekken, hâkim hem koruyucu hem de önleyici tedbir kararları verebilir.

i. Mülki Amir Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbir Kararları

Mülki amir, şiddet mağduru kişiler ile ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun gördüğü benzer tedbirlere karar verebilir:

- I. Şiddet mağduruna ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması.
- II. Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması.
- III. Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.
- IV. Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması.
- V. Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması.

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri (I) barınma yeri ve (IV) geçici koruma altına alma ile ilgili tedbir kararı verebilir. Böyle bir durumda kolluk amiri karar verdiği tarihi takip eden ilk iş günü içinde tedbir kararını mülki amirin onayına sunar. Mülki amirin 48 saat içinde onaylamadığı tedbir kendiliğinden kalkar. (6284 m.3)

ii. Hâkim Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbir Kararları

Hâkim, şiddet mağduru kişiler ile ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun gördüğü benzer tedbirlere karar verebilir:

- I. İşyerinin değiştirilmesi.
- II. Kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.
- III. Korunan kişinin talebi halinde, tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması.

- IV. Hayati tehlike bulunması ve tehlikenin önlenmesi için sair tedbirlerin yetersiz kalacağına anlaşılması halinde kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi (Bu durumda ilgili kişinin açık rızası olmak zorundadır) (6284 m.4)

iii. Hâkim Tarafından Verilecek Önleyici Tedbir Kararları

Hâkim, şiddet uygulayanlarla ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun gördüğü benzer tedbirlere karar verebilir:

- I. Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.
- II. Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.
- III. Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması.
- IV. Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması.
- V. Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.
- VI. Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi.
- VII. Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.
- VIII. Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.
- IX. Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.
- X. Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması.
- XI. Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri (I) tehdit, hakaret, aşağılama ve küçük düşürücü söz ve davranışlardan men, (II) müşterek konuttan uzaklaştırma ve konutun korunan kişiye tahsisi, (III) korunan kişilere, buldukları konuda, okula, işyerine yaklaşma

yasağı ve (IV) yakınlarla, tanıklarla ve çocuklara yaklaşma yasağı ile ilgili tedbir kararı verebilir. Böyle bir durumda kolluk amiri karar verdiği tarihi takip eden ilk iş günü içinde tedbir kararını hâkim onayına sunar. Hâkimin 24 saat içinde onaylamadığı tedbir kararı kendiliğinden kalkar.

Ayrıca hâkim, bu tedbirlerin yanında velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir.

Son olarak, tedbir kararı verilen kişinin aynı zamanda ailenin geçimini sağlaması durumunda hâkim tedbir nafakasına hükmedebilir. Ancak 6284 sayılı kanuna göre tedbir nafakasına hükmedilebilmesi için öncesinde Medeni Kanun'a göre bir nafakaya hükmedilmemiş olması şarttır. (6284 m.5)

6284'e göre verilen nafaka Medeni Kanun'dan bazı yönleri ile ayrılır. Tedbir kararı ile beraber nafakaya hükmedilmesi halinde kararın bir örneği, talebe gerek olmaksızın nafaka alacaklısının veya borçlusunun yerleşim yeri icra müdürlüğüne gönderilir. Ayrıca, nafaka yükümlüsünün SGK ile bağlantısı varsa, herhangi bir talep olmaksızın nafaka aylık maaş veya ücretten icra müdürlüğü tarafından kesilir. (6284 m.18)

b. İhbar, Tedbir Kararının Verilmesi ve İtiraz

Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı halinde herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebilir. İhbarı alan kamu görevlisi, bu konuda gecikmeksizin yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür. (6284 m.7)

Tedbir kararı süresiz değildir. İlk defa tedbir kararı uygulanması halinde Kanun bunu 6 ayla sınırlamıştır. Ancak, şiddet veya şiddet tehlikesinin devam edeceğinin anlaşılması halinde tedbir süresinin veya şeklinin değiştirilmesine karar verilebilir. (6284 m.8/2)

Bu konuda 6284, sefeli 4320'den ayrılmaktadır. 4320 sayılı Kanun, tedbir kararlarının süresini 6 ayla kısıtlamışken 6284, tek seferde 6 aylık tedbir süresi belirlemiş ve bunların uzatılabileceğini öngörmüştür. Böylece 6 aylık sınır, dolaylı yoldan kaldırılmıştır.(4320 m.1/3)

Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Bu kararın verilmesi, bu Kanununun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez. (6284 m.8/3)

Tedbir kararı korunan kişiye ve şiddet uygulayana tebliğ veya tefhim edilir. Ancak, gecikmesinde sakınca bulunan bir hal varsa kolluk tarafından verilen tedbir kararı şiddet uygulayana tutanakla derhal tebliğ edilir (6284 m.8/4). Tebliğ veya tefhim ile beraber tedbir kara-

rına aykırı davranışlarda tazyik hapsi uygulanacağı şiddet uygulayana ihtar edilir (6284 m.8/5).

Verilen tedbir kararlarına karşı tefhim veya tebliğden itibaren iki hafta içinde ilgililer tarafından aile mahkemesine itiraz edilebilir. Mahkeme kararını bir hafta içinde kesin olarak verir. (6284 m.9)

c. Tedbir Kararına Aykırılık

Hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, kararın gereklerine aykırı hareket etmesi halinde üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur. Aykırılığın her tekrarında zorlama hapsi on beş günden otuz güne kadar uzatılabilir. Ancak her halde zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.

Tedbir kararına aykırılıkta zorlama hapsine hâkim karar verir. Kararlar cumhuriyet başsavcılığınca yerine getirilir. (6284 m.13)

d. Diğer Konular

Yukarıda ayrıntılı olarak incelenenler dışında Kanun şu düzenlemeleri de içermektedir:

Bakanlık²⁰, bu kanun kapsamında verilen koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) kurar. ŞÖNİM, 7/24 çalışmaktadır ve verilen hizmet uzman personel tarafından yerine getirilmektedir. (6284 m.14)

Tedbir kararları ve zorlama hapsi kararlarının verilmesi ve uygulanması ile ilgili veri toplamak, bilgi bankası oluşturmak ve sicil oluşturmak; gerekli hallerde tedbir kararlarının alınmasına ve uygulanmasına yönelik başvurularda bulunmak; hakim isteği üzerine kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyo-ekonomik ve psikolojik durumu hakkında ayrıntılı raporlar hazırlayıp sunmak; istenilmesi halinde tedbirlerin uygulanma sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair raporlar hazırlamak; şiddet uygulayanın öfke kontrolü, stresle başa çıkma vs. konularda eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunma gibi hizmetler ŞÖNİM'in destek hizmetlerinden bazılarıdır. (ŞÖNİM'in destek hizmetlerinin tamamı için bkz. 6284 m.15)

6284, bazı kurum ve kuruluşlara çeşitli yükümlülükler getirmektedir. TRT dâhil tüm televizyon ve radyo kuruluşları (internet yayını yapanlar hariç) Kanun'un öngördüğü sürelerde

²⁰ **Bakanlık**: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (6284 m.2/1-a)

kadının çalışma yaşamına katılımı, özellikle kadın ve çocuklarla ilgili şiddetle mücadele mekanizmaları ve benzeri politikalar konusunda Bakanlıkça hazırlanan materyalleri yayınlamak zorundadırlar. (6284 m.16/3)

Tüm kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, personel ve üyelerinin bu Kanunun etkin bir biçimde uygulanması amacıyla Bakanlığın hazırlayıp koordine edeceği, kadının insan hakları ile kadın erkek eşitliği konusunda eğitim programlarına katılmasını sağlar. (6284 m.16/5)

Bu konuda son olarak ilköğretim ve ortaöğretim müfredatına, kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliği konusunda eğitime yönelik dersler konulur. (6284 m.16/6)

Değerlendirme

Türkiye, kadına karşı ayrımcılık ve kadına karşı şiddetle ilgili uluslararası mevzuatın sadık bir uygulayıcısıdır. 1985 yılında, bu yönde kabul ettiği ilk uluslararası sözleşme olan CEDAW ve Kadına Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiriden hemen sonra ulusal mevzuatında bu yönde düzenlemeler yapmış, gerekli kanunları meclisten geçirmiştir. Ancak süreç, örf ve adet hukuku ve Anayasanın eşitlik ilkesi gereklerinden farklı bir şekilde yürümüştür.

Türkiye bakımından öncü sayılabilecek olan 4320 sayılı Kanun, ailenin korunmasını öncelmiş, bu alanda gayet sade düzenlemeler öngörmüştür.

6284 sayılı Kanuna giden süreçte kırılma noktası, 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği olmuştur. Bu değişiklik ile aile yerine doğrudan kadını önceleyen düzenlemelerin önü açılmıştır.

Türkiye'nin öncü adımları yalnızca bunlarla sınırlı kalmamıştır. 2011 yılında *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi* İstanbul'da imzalanmış, Türkiye bu sözleşmeyi imzalayan ilk devlet olmuştur. Bundan bir yıl sonra inceleme konumuz olan 6284 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir.

2012 yılında yürürlüğe giren 6284, yukarıda da izah edildiği gibi, 4320'den çok daha kapsamlı, tüm kurum ve kuruluşların koordineli şekilde çalışmasını amaçlayan bir kanun olmuştur. Fakat kanun amaçlarını gerçekleştirmede geri kalmakta; üstelik bu günlerde, hak ihlalleri doğurduğu gerekçesi ile ciddi bir tartışmaya sebebiyet vermektedir.

Türkiye'de bir kesim kadına yönelik ayrımcılık ve şiddetin had safhada olduğunu; bunun tek çözümünün bu gibi kanunlardan geçtiğini savunurken, diğer bir kesim bu tür kanuni dü-

zenlemelerin ailenin tanımını değiştirerek düzenini bozduğunu ve beklenen faydayı sağlamadığını; üstelik kadına şiddet ve ayrımcılığı daha da artırdığını savunmaktadır.

Kanuna getirilebilecek en temel eleştiri, daha başlığından ve gerekçesinden itibaren kadını ailenin dışında bir varlık olarak tanımlamasıdır. Bu tanımdan hareketle kadın aileden dahi korunması gereken bir konuma yerleştirilmiş, ülkemiz aile yapısının gerçekliği pek çok açıdan göz ardı edilmiştir.

Son bir yıldır gerek medyadan takip edebildiğimiz ve gerekse derneğimize yapılan başvurularda gördüğümüz kadarıyla söz konusu kanun ciddi hak ihlallerine neden olmaktadır. 6284 sayılı Kanun'dan doğan en büyük ihlaller, kanunun mantalitesinden, uygulama alanının çok geniş tutulmasından ve esnekliğinden kaynaklanmaktadır.

6284 sayılı Kanun ile ilgili yaşanan hak ihlallerinden bazıları şunlardır;

- Aile hâkimleri, kanunun önleyici tedbirler hakkında gecikmeksizin karar verme konusundaki ilkesi gereğince gerekçesiz kararlar vermektedirler. Yalnızca başvurucunun beyanına göre verilen kararlar neticesinde kişiler yaşadıkları evlerden uzaklaştırılmakta, aile düzeni zarar görmektedir.
- Kanun yalnızca koruma tedbirleri için şiddet konusunda belge ve delil aramazken uygulamada hâkimler önleyici tedbirler için de delil ve belge aramadan karar vermektedirler.
- Yine uygulamada, tedbir kararına karşı yapılan itirazlar da gerekçesiz bir şekilde reddedilmektedir. Gelineen süreçte mahkemeler artık şablon kararlar vermektedir.
- Bu sorun Anayasa Mahkemesi'nin de gündemine gelmiştir. AYM, 2016 yılında verdiği bir karar ile tedbir kararına karşı yapılan itirazın gerekçesiz bir şekilde reddedilmesini hak ihlali olarak nitelemiştir. (Başvuru No: 2013/3758; Karar Tarihi: 06.01.2016; Başvurucu: S S.)
- Özellikle aile içinde zlebilecek bazı konular, vrenin, basının yönlendirmesi ve anlık davranışlar nedeniyle mahkemelere intikal etmekte, bu nedenle aile içi sorunlar zmsz hale gelmektedir.
- Basının kadına şiddet konusunda yaptığı yayınlar ve haberler nedeniyle aile hâkimleri baskı altına alınmakta, başvurucu kadının zarar görme ihtimaline binaen tedbir kararları bir an önce verilmektedir. Gerçekten tedbir kararı verilmesi gerekenler bir yana, bu durum kötü niyetli başvuruların önünü açmaktadır.
- Kanun ilk defa verilecek tedbir kararında 6 aya kadar bir süre ngrmüşken, uygulamada 6 aylık tedbirler standart hale gelmiştir. Ayrıca 6284'n, selefi 4320'den farklı

olarak 6 aylık tedbirlerin her defasında yeniden uzatılabilmesine izin vermesi yine kötü niyetli başvurulara yol açmaktadır.

- Başvurucunun beyanı ile evinden, çocuklarının okulundan ve hatta buldukları her yerden uzaklaştırılan ebeveyn, zamanla çocuklarından kopmaktadır. Özellikle kötü niyetli eşin anne ya da babaları hakkında kötümser konuşmaları çocuklar üzerinde “Ebeveyne Yabancılaşma Sendromuna” neden olmaktadır. Çocuğun bir ebeveyn tarafından diğer ebeveyne karşı bilinçli ve programlı bir şekilde yabancılaştırılmasına Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu (EYS) denir.²¹
- EYS, son yıllarda pedagoglar, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve sair uzmanlar tarafından incelenmektedir. Nadiren aile birliği devam ederken yaşanmaktaysa da genellikle boşanma sürecinde olan ailelerin çocuklarında görülmektedir. Yabancılaştırılan ebeveyn hakkında kötü sözler söylemek, ilişkiyi sınırlamak, ebeveynin çocuğu asla sevmeyecek ve sağlıklı ilişkiler kuramayacak biri olarak suçlanması EYS’de en çok görülen stratejilerdendir.²²
- Kötü niyetli kişilerin beyanları esas alınarak verilen kararlar, yalnızca tedbir uygulanan kişiye değil, gerçekten zarar görme ihtimali olanların da tedbirden yararlanmasını engellemektedir. Uygulamada kolluk kuvvetleri, yapılan ihlal ihbarlarının asılsız çıkması nedeniyle artık olay yerine intikal etmemektedirler. Bu da, gerçekten şiddet gören veya görme ihtimali olan kişiler için ciddi tehlikeler oluşturmaktadır.

Hak ihlallerine neden olan, aile yapısına aykırılık teşkil eden düzenlemeler, konunun uzmanı tüm disiplinler tarafından, eşler, çocuklar, anne baba ve en önemlisi aile kurumu yeniden düşünülerek tekrar gündeme getirilerek yapılmalıdır.

5- ZORUNLU EĞİTİM VE OKULA GÖNDERİLMİYEN ÇOCUKLARA EĞİTİM TEDBİRİNİN UYGULANMASI

Zorunlu Eğitimin Tarihsel Süreci

Modern devletlerin ortaya çıkmasıyla anlamı ve işlevi değişen alanlardan birisi de eğitimidir. Özellikle ulus devletlerde ideolojinin gelecek nesillere aktarılması konusunda en önemli araçlardan biri olmuştur. Müfredat, ders kitabı, okul vb. alt araçlarla beraber genç kuşaklar,

²¹ Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. TORUN, Fuat (2011). “Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 466-482

²² TORUN, Fuat, a.g.m, s. 472

vatandaşları oldukları devletin tarihini, kimliğini, bu devlete karşı olan “yükümlülüklerini” pozitif birtakım derslerle birlikte edinirler.

Eğitimin devletler için ideolojiyi aktarma aracı olarak görülmesi Avrupa’da zorunlu eğitim akımının başlamasına neden olmuştur. Hızla gelişen sanayileşme, ulus-devlet sistemi ve nitelikli iş gücüne duyulan ihtiyaç, eğitimin her birey tarafından alınması gerektiği yolundaki görüşleri kuvvetlendirmiştir.²³ Bu nedenle de devletlerin “dokunulmaz” alanlarından biri haline gelmiştir.

18. yüzyılda Avrupa’da gerçekleşen bu değişim, kısa sürede dünyaya yayılmıştır. Bu etkiye Osmanlı Devleti de bigâne kalmamış, III. Selim döneminde orduda başlayan modernizasyon, II. Mahmud ile birlikte eğitim alanında etkisini sürdürmeye devam etmiştir. Böylece zorunlu ve parasız eğitimin yaygınlaşması için ilk adımlar atılmıştır.

II. Abdülhamid saltanatında ise eğitimin memleket sathına yayılması konusunda çalışmalar öne çıkmıştır. Geleneksel eğitim kurumlarının dışında, planı ve programı devlet kontrolünde olan sultaniler, idadiler ve sair eğitim kurumları bir biri ardına açılmıştır.

1913 yılında ise zorunlu eğitim, 4 yıl sübyan mektebi ve 2 yıl rüştiye olmak üzere altı yıl olarak belirlenmiş ve Cumhuriyetin kurulmasına kadar eğitimde zorunlu ilköğretim uygulaması devam etmiştir.

Bütün dünyada hızlı bir şekilde yayılan zorunlu eğitim, muhaliflerini de beraberinde getirmiştir. Özellikle 20. yüzyıl, devletin eğitim alanındaki tekeline alternatifler arandığı bir tarihsel süreç olarak ön plana çıkmaktadır. Geline süreçte 20. yüzyılın son çeyreği ve 21. yüzyılda bir takım devletler, alternatif eğitimleri de belirli şartlar altında kabul etme eğilimine girmişlerdir.

*

1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti de, ulus devlet olma yolundaki serüveninde ilk adımlarını eğitim alanında atmıştır. 3 Mart 1924’te kabul edilen 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu ile Türkiye dâhilindeki bütün ilim ve tedrisat müesseseleri Maarif Vekâleti’ne (Milli Eğitim Bakanlığı) bağlanmıştır. Aynı kanun, vakıflar tarafından idare edilen medrese ve mektepleri de aynı şekilde Maarif Vekâletine bağlayarak, bunlara ayrılmış olan bütçeyi de Vekâlete aktarmıştır.

²³ GÜNDÜZ, Mustafa, “Zorunlu ve Kesintisiz Eğitimin Kısa Tarihi”, **Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi**, s.21, Ekim-Kasım-Aralık 2011, sf.3

Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Cumhuriyet tarihinin en uzun yürürlükte kalan kanunlarından biridir. Öyle ki, temel yasa olan Anayasa'dan dahi eski olup 1982 Anayasasından daha az değişikliğe uğramıştır. Kanun yürürlüğe girdikten sonra yalnızca bir defa değişmiş; bu değişiklikle birlikte askeri liseler bütçe ve kadroları ile birlikte Müdafaa-i Milliye Vekaleti'ne (Milli Savunma Bakanlığı) devredilmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1982 Anayasası tarafından Devrim Kanunları arasına alınmıştır.

Türkiye'de eğitim, çok partili dönemde dahi değişikliğe uğramadan, hatta etkisi kuvvetlenerek devam eden bir araç olmuştur. Demokrat Parti, iktidarda kaldığı süre boyunca, tek parti dönemi CHP'sinin hazırladığı Milli Eğitim Programı'na dokunmamış, bu programın icracısı olmuştur. Bahsi geçen Milli Eğitim Programı'na göre milli eğitimin en temel ideolojisi "Kemalizm"dir. DP sonrası darbeler döneminde de bu ideoloji kuvvetlenerek neredeyse "tartışılmaz, değiştirilemez" hale gelmiştir.

Yürürlükte bulunan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun genel amaçları düzenleyen 2'nci maddesine göre Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarından ilki "*Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı*" bireyler yetiştirmektir. (m.2/1-1)

Türkiye'de milli eğitim, tek parti döneminden bu yana Kemalist eğitim programına göre hareket etmektedir.

Türkiye'de Milli Eğitim, tek parti döneminden bu yana "Kemalist" eğitim programına göre hareket etmektedir

*

Osmanlı eğitim sisteminde 6 sene olarak belirlenen zorunlu eğitim, Cumhuriyetin ilk yıllarında Maarif Kongresi tarafından dört yıla indirilmiştir. Ancak 1921 yılında alınan bu karardan iki sene sonra zorunlu eğitim beş yıla çıkarılmış ve 1973 yılına kadar 50 yıl boyunca bu şekilde uygulanmıştır. 1973 yılında yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Kanunu ile birlikte ise sekiz yıllık zorunlu eğitime geçme kararı alınmış, ancak bu karar tüm ülke sathında değil, pilot bölgelerde kısa süreliğine uygulanmıştır. 1997 yılına kadar zorunlu eğitim beş yıl olarak

kalmıştır.²⁴ 1982 Anayasasının 42. maddesi ile birlikte ilköğretim anayasal bir zorunluluk halini almıştır.²⁵

28 Şubat 1997 yılına gelindiğinde, post-modern darbenin mimarları tarafından dönemin hükümetine imzalatılan ve “28 Şubat Kararları” olarak bilinen dayatmalardan biri de zorunlu eğitime yöneliktir. Kararların 3’üncü maddesi ile Milli Eğitim Temel Kanununa göre belirlenen 8 yıllık kesintisiz eğitimin tüm yurttan uygulanacağına dair karar alınmıştır. Aynı maddede tüm Kur’an kursları Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğu ve kontrolüne devredilmiş ve temel eğitim almamış çocukların Kur’an kurslarına gitmesi yasaklanmıştır. 28 Şubat Kararları, Cumhuriyet tarihinin ikinci Tevhid-i Tedrisatı niteliğindedir. Bu kararlarla birlikte imam-hatip okullarının ortaokul kısımları kapatılmıştır.

Özellikle imam-Hatip ve Meslek Liselerindeki katsayı meselesinin mağduriyetler doğurması toplumda ciddi rahatsızlıklara sebebiyet vermiş olsa da 2012 yılına kadar milli eğitim politikası daha çok müfredat ve sınav sistemi ekseninde tartışılmıştır. 2012 yılında kabul edilen 6287 sayılı Kanun ile sekiz yıllık ilköğretimin tanımı değiştirilmiş, buna göre daha önce kesintisiz sekiz sene olarak uygulanan ilköğretim, 4 yıl ilkokul ve 4 yıl ortaokul olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Tüm ilköğretim okulları da ilkokul ve ortaokul olarak ayrılmıştır. Kanuna göre ilkokul ve ortaokul zorunlu olmaya devam etmekte ve zorunlu eğitim halen bu sisteme göre uygulanmaktadır.

Zorunlu Eğitime Uymamanın Müeyyideleri

Anayasa tarafından hükme bağlanmış olan zorunlu eğitim, belli başlı kurallara tabidir ve bu kurallara uyulmadığı takdirde kanun müeyyideler öngörmüştür.

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu m. 52’ye göre okul çağındaki her öğrenci velisi (yahut vasisi veya aile başkanı) mecburi ilköğretim kurumuna muntazaman devamını sağlamak konusunda yükümlüdür. Kanun, çocukların okula gönderilme vazifesini öncelikle aileye vermiş, mülki amir, müfettiş ve zabıta’yı da ailelere yardım ve tedbir konularında görevlendirmiştir.

Kanunun 55. maddesine göre ise çocuğunu okula göndermeyen, verilen izin süresini geçiren, geç nakil yaptıran, okul çevresi dışına çıkarak izini kaybettiren ve çocuğunun devamsız-

²⁴ GÜNDÜZ, Mustafa, “Zorunlu ve Kesintisiz Eğitimin Kısa Tarihi”, Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, s.21, Ekim-Kasım-Aralık 2011, sf.7

²⁵ “İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır” (Anayasa m.42/5)

lık durumunu okul idaresine bildirmeyen veliler, öncelikle mülki amir tarafından yapılacak tebligatla uyarılır ve devamı halinde idari para cezası ile cezalandırılır. Bugün itibarıyla bahsi geçen idari para cezası günlük 20-TL'dir. Bu müeyyideye rağmen çocuğunu okula göndermeyenlere ise tek seferlik idari para cezası uygulanabilir.

Okula göndermeme ile ilgili idari para cezasının uygulandığına dair haberler geçtiğimiz yıllarda basına da yansımıştır:

Okula Gitmeyen Öğrenci Velisine Para Cezası

Şanlıurfa'da, herhangi bir mazereti olmadığı halde okula gelmedikleri saptanan çoğunluğu kız 3 bin 541 öğrencinin velisine, toplam 2 milyon 462 bin 790 TL para cezası kesildi. (24.02.2010 – CNNTürk)²⁶

Kızını okula göndermeyen babalara ceza

Erzurum'un Pasinler ilçesinde kız çocuklarını okula göndermeyen 5 veliye toplam 6 bin TL para cezası verildi. (01.04.2010 – İhlas Haber Ajansı)²⁷

Çocuğunu Okula Göndermeyen Veliye Para Cezası

Antalya'nın Kumluca ilçesinde, 2016-2017 eğitim öğretim döneminde 60 gün devamsızlığı bulunan bir erkek öğrencinin velisine, kaymakamlık tarafından bin 200 lira idari ceza uygulandı. (14.02.2017 – Anadolu Ajansı)²⁸

*

İdari para cezası müeyyidesi, 222 sayılı Kanunun kabul edildiği 1961 yılından bu yana yürürlükte olsa da, merkezi kayıt sisteminin olmadığı yıllarda sıkı bir şekilde uygulanmış değildi. Merkezi kayıt sistemine geçildikten sonra okula gönderilmeyen tüm çocuklar kolayca tespit edilebilir olduğundan son yıllarda çocuklarını okula göndermeyen ailelere idari para cezası kesilmesine dair haberler yoğunluk kazandı.

Her ne kadar idari para cezası ile cezalandırılsalar da bazı aileler, okullarda verilen Kematlist eğitimi ideolojik bulduklarından ve bunu kabul etmediklerinden, çocuklarına okul haricinde daha kaliteli eğitim verebileceklerini düşündüklerinden ve okul derslerinin yanında çocu-

²⁶ <https://www.cnnturk.com/2010/turkiye/02/24/okula.gitmeyen.ogrenci.velisine.para.cezasi/565123.0/index.html>

²⁷ <https://www.internethaber.com/kizini-okula-gondermeyen-babalara-ceza-241545h.htm>

²⁸ <https://www.haberler.com/cocugunu-okula-gondermeyen-veliye-para-cezasi-9264179-haberi/>

ğunun hafızlık eğitimini de almasını istediklerinden dolayı idari para cezasına razı olarak çocuklarını okula göndermemişlerdir.

Ancak son birkaç ayda yaşanan bazı hadiseler, zorunlu eğitim konusunda yapılan değerlendirmeleri başka bir boyuta taşımıştır. Derneğimize yapılan bir başvuruda çocuklarını Milli Eğitim'e bağlı okullara göndermeyen Ali Algül'ün en küçüğü 5 yaşında olan 5 çocuğuna el konulması, kamuoyunu şaşkına çeviren bir uygulama olmuştur.

Bahsi geçen karar Erzin 1. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından verilmiştir. Çocuklarını Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullara göndermeyip evde eğitim veren Algül'ün evine gelen Sosyal Hizmetler Uzmanının raporu doğrultusunda mahkeme "*Ailenin eğitim sistemine karşı tutumu, çocukların sosyal hayata kazandırılmadığı, çocukların sağlıklı birey olma hususunda ailenin üzerine düşeni yapmadığı*" gerekçeleri ile çocukların aileden alınmasına karar vermiştir. Ailelerinden alınan çocuklar yaşları dolayısıyla aynı kurumda kalamayacakları gerekçesiyle birbirlerinden de ayrılarak koruma adı altında daha travmatik bir sürece sürüklenmiştir.

Zorunlu eğitim kanununda adeta "gizlenmiş" olan bir tedbir bugün yürürlüğe konulmuştur

Bu uygulama ile birlikte, zorunlu eğitim alanında kanunda adeta "gizlenmiş" olan bir tedbir yürürlüğe konulmuştur. İdari para cezası ile velileri "cezalandıran" sistemin yerini bu defa çocukları "cezalandıran" sistem almıştır. Çocuk Koruma Kanunu m. 5'e göre yapılan bu uygulama ile çocukların ailelerinden zorla alınması ve yurtlara yerleştirilmesi, ne olduğundan bihaber küçüklerin travma yaşamasına sebep olmaktadır.

Değerlendirme

Zorunlu eğitim, her ne kadar Cumhuriyet tarihinden eski bir uygulama olsa da, Cumhuriyetin ilanından sonra başka bir amaç ve ideolojiye bürünmüştür. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte devlet tekeline alınan eğitim, tek parti döneminin sonlarında ve darbeler döneminde Kemalizm etkisi altında kalmıştır.

MAZLUMDER olarak, geçtiğimiz yıllarda Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun ilga edilmesi gerektiğine dair kampanya yapmış ve akabinde, eğitim alanında devletçi bakışın azaldığına, alternatif eğitime bakışın arttığına dair gelişmelere şahit olmuştuk. Kılık kıyafet baskısının azaltılması, ders kitabını eksen alan eğitim yerine öğrenci temelli eğitimin yaygınlaşması, dışarıdan eğitimin kabul görmesi gibi uygulamalar memnuniyet verici idi. Ancak ne yazık ki son yıllarda hızla eskiye dönüş yaşanmaktadır.

Eğitim, tedip ve terbiye hakkına sahip olan ailenin karar vermesi gereken bir olgudur. Çocuğunun nasıl eğitim alacağını belirlemek Devletin değil ailenin elindedir. Günümüzde aileye bu konuda yalnızca, “ocuğunun hangi okula gideceğini belirleme” hakkı tanınmaktadır. Özellikle okullardaki müfredat ve ideolojik eğitim, aileleri çaresiz bırakmaktadır.

Bu durum bazı ailelerin çocuklarını kayıt dışı eğitime yönlendirmelerine yol açmakta, ocuk pozitif ilimler konusunda yeterli eğitimi alsa dahi diploması olmadığından ileride iş bu- lamama tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, okula gidip gitmeme konusunda karar verme sürecinde yer almayan çocuğun bütün zararı yüklenmesine neden olmaktadır.

Devlet tek tip ve ideolojik eğitimden vazgeçmelidir

Bu sebeple, 2014 yılında baŐlattıđımız Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun ilga edilmesine dair kampanyamızı tekrar ederek, devletin tek tip ve ideolojik eğitimden vazgeçmesi; Tevhid-i Tedrisat Kanununun acilen ilga edilerek eğitimde yeni bir formül bulunması ağrımızı yenileriz. Ayrıca, Milli Eğitim Kanunu'nda yer alan ideolojik hükümlerden de bir an önce vazgeçilmesi gerektiğini, eğitim alanında yalnızca müfredat, süre gibi deđiŐikliklerin değil; köklü çalıŐmaların yapılması gerektiğini tekrar hatırlatırız.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Toplumun en küçük birimi ve kadim bir kurum olarak aile, bireyin ne çıktığı modern dönemde tanım ve içerik değişikliğine uđramıŐ ve çeşitli tartışmaların konusu olmuştur. Her din, gelenek ya da ideoloji farklı bir tanım yapsa da, aile; tüm kültürler tarafından toplumun yapı taŐı olarak görülürdü. Fakat bu kabul modern dönemle birlikte ve özellikle post modernizmin etkisiyle deđiŐmeye baŐlamıŐtır.

Birey eksenli tasavvurun hâkim olduğu yeni dönemde bütün ilişki biçimleri değişmiş, kapitalizmin yükselmesi ve modern ulus devletlerin hemen her alanda söz sahibi olmaya baŐlamasıyla içinden çıkılamaz problemler her tarafımızı kuŐatmıŐtır.

BireyselleŐme adına bugün, temel bir kurum olarak ailenin, karı-kocanın, anne-babanın ve çocukların olması gereken bir takım haklar, yetkiler, imtiyazlar ya da zorlamalar devletlere devredilmektedir. Eğitim ğretimden dinle kurulacak ilişki biçimlerine; evlenme yaş ve Şekillerinden velayet ve nafaka ilişkilerine; aile fertlerinin birbirleriyle ilişkilerinden birbirlerine karşı hak ve ykmllklerine kadar sayısız alanda devletler ana ve tek kural koyucu haline gelmiştir. Üstelik bu değişim toplumların yapısına, inançlarına, geleneklerine ve yaŐantılarına

aykırı olarak tepeden inme yöntemleri ve kanunları topluma yön vermek adına kullanarak gerçekleştirilmiştir.

Modern ulus devletler o kadar etkili ve müdahaleci hale gelmiştir ki, binlerce yıldır nasıl yapıyorsa bugün de öyle karşılıklı rıza ile ve kendi dinlerine ya da geleneklerine uygun olarak evlenen gençlerin evliliğini yok saymakta, çoğunlukla bir kaç yaş büyük olan kocayı tecavüzcü damgası vurarak cezalandırmaktadır. Bugün hiç de azımsanmayacak sayıda masum “erken yaşta evlilik” iddiasıyla cezaevlerinde tutulmakta ve birçok eş, çocuk, anne ve baba onların yolunu beklemektedir. Bahse konu müdahaleci ve tepeden inme bakış sebebiyle sorun göz ardı edilebilmekte ve doğru düzgün tartışılmamaktadır.

Toplumların kendi kültürel kodlarıyla şekillenmiş; aile, karı-koca, kız-kadın-erkek, çocuk, genç, ergen, cinsiyet, cinsellik, beden, namus, örf, adet, gelenek gibi kavram ve örneklikler, çağımızda çeşitli kirli örnekler ya da sapmalar üzerinden düşmanlaştırılmaktadır. Böylece bu kavramlar reddedilip yerine başka bir ideolojinin kavramları kanunlar eliyle ve devlet gücü kullanılarak boca edilmekte veya bahse konu kavramların içi boşaltılarak bu kavramlar yepyeni tanımlarla piyasaya sunulmaktadır.

Hiçbirimiz bu ideolojik dayatmaları kabul etmek, bunlara razı olmak zorunda değiliz! Engin bir bilinçle, modern-post modern dil ve argümanların büyümesine kapılmadan, kompleks duymadan mücadelemizi sürdürmeli, kendimizin olanı; iyiyi, güzeli, temizi şaşkınlıklarla izlemekten vazgeçmeliyiz. Belki bu vazgeçiş bizleri ya da kurumlarımızı belli bir piyasanın dışına itebilir ancak unutulmamalıdır ki aslolan piyasada bulunmak ya da akredite olmak değil hak ve adalet için mücadele etmektir.

Bütün bu kaygılarla gündemimize gelen elinizdeki rapor muhakkak ki bir takım eksiklikler barındırıyor. Ancak temelde ailemizin, hayatımızın ve toplumumuzun önemli alanlarına etki eden müdahaleleri ortaya koyarak bir farkındalık ve bilinç oluşturmayı amaçladık.

Bir giriş denemesi olarak görülmesi gereken raporla:

- 1- Tevhid-i Tedrisat uygulaması, zorunlu resmi eğitim ve zorunlu müfredat dayatması ile düşünce, inanç ve ifade özgürlüğüne aykırı olarak ailelerin çocuklarını yetiştirme haklarının ellerinden nasıl alındığı; bazı ailelerin çocuklarına nasıl ve hangi gerekçelerle el konulduğu / konulabileceği irdelenmiştir.
- 2- 6284 sayılı kadına karşı şiddeti önlemeye dönük hazırlandığı söylenen kanun ile gündeme gelen suistimaller, beslenen ve güçlenen kadın - erkek karşıtlığı, beyana

dayalı olarak verilen tedbir kararlarıyla evlilik birliğinin geri dönülmez şekilde nasıl sona erdirildiği ve ailelerin yıkıldığı analiz edilmiştir

- 3- Erken yaşlarda meşru bir evlilik ilişkisi yokken gerçekleşen cinsel birliktelikler sorunsuz kabul edilirken, karşılıklı rıza ile ve birbirlerini severek evlenen gençlerin, devlet tarafından belirlenen ve hiçbir objektif/biyolojik kıstasa uymayan evlilik yaşı dayatması ile ne tür mağduriyetlerle baş başa bırakıldıkları gösterilmeye çalışılmıştır.
- 4- Çok kısa süren hatta fiilen gerçekleşmeyen evlilikler sonrasında bile insanların süresiz nafaka uygulaması ile hapis cezası tehdidi altında nasıl bir ömür borçlandırılabilirler incelenmiştir.
- 5- Boşanma süreci ve sonrasında gündeme gelen velayet ilişkilerindeki çarpıklıklar ile icra müdürlüğü kanalıyla gerçekleşen ve polislerin de katıldığı teslimlerde çocukların ve anne-babaların ne tür psikolojik yıkımlara muhatap kılındığı; bu uygulamalarla çocukların, boşanan taraflarca birbirine sıkılan kurşunlar haline nasıl getirildiği gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Tartışılması ve değerlendirilmesi gereken meseleler elbette ki bunlardan ibaret değildir. Ancak bir insan hakları kuruluşu felsefi veya sosyolojik tartışmalara giremez. Ancak bir meselenin ürettiği mağduriyetleri bilmek de önemlidir. Düzeltmek isteyenlere ve tartışan taraflara sağlıklı verilerle konuşma imkânı verir.

Bu çerçevede, kanunların ve doğal olarak devletin aileye ve aile hayatına müdahalesinin yakıcı şekilde hissedildiği:

- Erken Yaşta Evlilik ve Cinsel İstismar
- Nafaka Düzenlemesi; Çocukla Şahsi Münasebet ve İcra Hükümleri
- 6284 sayılı kanun ve bu kanundan kaynaklanan mağduriyet ve sorunlar
- Zorunlu Eğitim ve Okula Gönderilmeyen Çocuklara Yönelik El Koymayı da İçeren Tedbir Kararları

şeklinde beş alana ilişkin tespit ve değerlendirmelerimizi içeren DEVLETİN AİLE YAŞAMINA MÜDAHALESİ başlıklı raporumuzu dikkatinize sunuyoruz.